



**Araştırma Makalesi • Research Article**

## Türkiye’de Gelir Dağılımındaki Adaletsizliğe Yönelik Siyasi Partilerin Yaklaşımları

### *Approaches of Political Parties Against Injustice in Income Distribution in Turkey*

Hasan Yılmaz <sup>a,\*</sup>, Mehmet Emin Güven <sup>b</sup>

<sup>a</sup> Dr. Öğr. Üyesi, İnönü Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, 44000, Malatya/Türkiye.  
ORCID: 0000-0001-9212-8084

<sup>b</sup> Arş. Gör., İnönü Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, 44000, Malatya/Türkiye.  
ORCID: 0000-0001-9863-5212

#### MAKALE BİLGİSİ

##### *Makale Geçmişi:*

Başvuru tarihi: 03 Kasım 2020

Düzeltilme tarihi: 01 Şubat 2021

Kabul tarihi: 08 Şubat 2021

##### Anahtar Kelimeler:

Gelir Adaletsizliği

Siyasi Partiler

Gelir Dağılımı

Gini Katsayısı

Lorenz Eğrisi

#### ÖZ

Toplumların sosyo-ekonomik düzeyini belirleyen faktörlerden biri ilgili ülkede elde edilen toplam gelirin adil dağılımıdır. İktisat başta olmak üzere birçok bilim dalı, toplumun sahip olduğu maddi kaynakların o toplumun fertlerine dağılımında adaletin önemine vurgu yapmaktadır. Geçmişten günümüze siyaset ile ekonomi arasında yoğun bir ilişki ve etkileşim bulunmaktadır. Ekonomik ilişkiler, siyasal iktidarların dolayısıyla da temsili demokrasinin asli unsurlardan biri olan siyasi partilerin öncelikle odaklandığı ve gündeme aldığı konuların başında yer almaktadır. Türkiye’de iktidar ile muhalefet ilişkisinin şekillenmesinde, çoğunlukla seçim süreçlerinde olmak üzere, ülkedeki gelir dağılımındaki adaletsizlik öne çıkan konulardan birisidir. Bu çalışmada, 2018 yılında yapılan 27. Dönem Milletvekili Genel Seçimleri sonucunda, Parlamento’da grubu bulunan beş partinin, ülkedeki gelir dağılımı adaletsizliğine yönelik politikaları ve yaklaşımları farklı boyutlarıyla ele alınmaktadır.

#### ARTICLE INFO

##### *Article history:*

Received 03 November 2020

Received in revised form 01 February 2021

Accepted 08 February 2021

##### Keywords:

Income Injustice

Political Parties

Income Distribution

Gini Coefficient

Lorenz Curve

#### ABSTRACT

One of the factors determining the socio-economic level of societies is the fair distribution of the total income obtained in the relevant country. Many disciplines, especially economics, emphasize the importance of justice in the distribution of the material resources of the society to the members of that society. There is an intense relationship or interaction between politics and economy from past to present. Economic relations are at the beginning of the issues that political parties, which are one of the main elements of political power and therefore representative democracy, primarily focus on and raise. Injustice in the distribution of income in Turkey, mostly in electoral processes, is one of the prominent issues in shaping the relationship between power and opposition in Turkey. In this study, as a result of the 27th Term Deputy General Elections held in 2018, the policies and approaches of the five parties within groups in the Parliament towards the income distribution injustice in the country are discussed in different dimensions.

## 1. Giriş

Siyaset, bir yönüyle, toplumun sahip olduğu maddi kaynaklar ile manevi değerlerin otorite üzerinden dağılım sürecini ifade etmektedir. Toplumun sahip olduğu maddi kaynakların kimler tarafından nasıl kullanılacağı, bu kullanımın sınırlarının ne olacağı, kaynak kullanıcılarının kime karşı ne tür sorumluluklarının olacağı konusu

siyasetin faaliyet alanı içerisinde yer almıştır. Sanayi devrimi sonrasında ekonominin siyasete etkisinde belirgin bir artış yaşanmıştır. Ancak bu süreçte ortaya çıkan modern devlet, sınırları içerisinde egemenlik, dışa karşı ise bağımsızlık hakkına sahip olmuştur. Sahip olduğu örgütlenme modeli ve düzeyi ile ulaşım ve iletişim imkânları modern devleti toplumsal ilişkiler üzerindeki belirleyici kılmaya başlamıştır. Serbest piyasa ekonomisini

\* Sorumlu yazar/Corresponding author.  
e-posta: [hyilmaz@inonu.edu.tr](mailto:hyilmaz@inonu.edu.tr)

esas alan liberalizm, gelişmiş Batılı ülkeler tarafından kabul gören bir ideoloji olmasına rağmen süreç içerisinde ortaya çıkan gelişmeler devletin ekonomik ilişkiler üzerindeki etkisini artırmasına neden olmuştur.

Halka ait egemenlik hakkının temsiliyet üzerinden kullanıldığı demokrasi modeli, modern dönemde genel kabul gören yönetim tarzı olarak öne çıkmıştır. Siyasal partiler, temsili demokrasinin asli unsurlarından biri kabul edilmiştir. Karar alma (yasama), alınan kararların uygulama (yürütme) ve iktidarı denetleme (muhalfeft) süreçlerine büyük etkisi bulunan siyasi partilerin ekonomik yaklaşımları, ülkedeki ekonomik ilişkilerin şekillenmesinde önemli bir yere sahiptir. Ekonomik ilişkilerin şekillenmesi ise büyük ölçüde mülkiyet, üretim ve dağılım süreçlerine dayanmaktadır.

Seçmen tercihi, temsili demokraside iktidarın kimin tarafından kullanılacağını belirlemektedir. Ekonomik şartlar, ekonomik şartlar içerisinde ise gelir dağılımı seçmen tercihinin şekillenmesinde önemli bir yer tutmaktadır. İnsan onuruna uygun bir gelir dağılımının sağlandığı gelişmiş batılı ülkeler dışında gelir dağılımında yaşanan adaletsizlik sorunu seçmen davranışlarında asli belirleyici unsurlardan biridir.

Türkiye, gelir dağılımında adaletsizliğin yüksek olduğu ülkelerden birisidir. Seçim süreçleri başta olmak üzere siyasi partilerin kamuoyu desteğini kazanmak veya devam ettirmek için üzerinde durdukları konuların başında gelir dağılımı adaletsizliği gelmektedir. Siyasi düşünce, temsil edilen toplumsal taban ve siyasi konumlanma itibarıyla birbirinden ayrılan siyasi partilerin gelir dağılımındaki adaletsizliğine ilişkin görüşleri de farklılık göstermektedir. Çalışmanın temel amacı dünyada giderek artan ve önemli bir sorun olan gelir dağılımındaki adaletsizliğe yönelik olarak, Türkiye'deki siyasi partilerin yaklaşımını ele almaktır. Kamuoyu gündemini meşgul eden genel ekonomik sorunları ile ekonomik sorunlar içerisindeki gelir adaletsizliği mevzuu, siyasi partiler tarafından sürekli gündemde tutuluyor gibi görünse de aslında siyasi partiler bu sorunu kapsamlı ve sistematik bir şekilde ele almak yerine pragmatik bir yaklaşımla ele almaktadır. Birçok mevzuda olduğu gibi gelir adaletsizliği sorununa da siyasi partiler iktidar muhalfeft ilişkileri çerçevesinde toptancı bir yaklaşım sergilemekte, düşünceler yerine ön kabul ve sloganları öne çıkartmaktadır.

Gelir dağılımı, bir ülkede elde edilen milli gelirin, ülkedeki tüm toplum ögelerine dağılımı anlamına gelmektedir. Bir ülkedeki gelirin bireylere dağılımı, ekonomi ve iktisat biliminin yanı sıra, sebep ve sonuçlarının sosyo-ekonomik boyutları olması nedeniyle birçok disiplini ilgilendiren bir alan olmaktadır. Gelirin adil dağılımı eşitsizlik konusunun önemli bir parçası olup, disiplinlerin yanı sıra siyasetin de önemli bir çalışma alanı durumundadır. Siyasi partilerin gelirin ülkede adil dağıtılması konusunda yoğunlaştığı, tüzük ve beyannamelerinde vurgulanmaktadır. Ancak siyasi partilerin tüm vurgu ve çalışmalarına rağmen bu konuda adaletsizliğin devam ettiği de bir gerçektir. Türkiye siyasetinde de bugüne kadar, gelirin adaletli olması için siyasetçiler yoğun propaganda ve söylemleriyle öne çıkmıştır.

Bugüne kadar siyaset yapımcıların gelir adaletsizliğine yönelik çözüm önerileri tam anlamıyla sorunu

çözmemiştir. Siyasal iktidarın ve muhalfeftin özellikle seçim vaatlerinde sıklıkla kullandığı gelirin adil dağılımı ve gelir eşitsizliğinin önlenmesi konusu, seçim sonrasında muhalfeftin iktidara karşı kullandığı bir argüman haline dönüşmektedir. Bu durum ise toplumdan ve hayatın gerçeklerinden uzak bir siyasi anlayışa zemin oluşturmaktadır.

Siyasi partilerin gelirin adil dağılımına yönelik çalışmalarında kullandığı birtakım ölçütler vardır. Buna göre, siyasi partiler bu ölçütler üzerinden farklılıklar tespit ederek politikalar geliştirmektedir. Gelirin dağılımı; Gini katsayısı, Lorenz eğrisi, yüzde paylar analizi, Atkinson katsayısı, Pareto katsayısı ve benzeri düzeyde hesaplama yöntemleri ile ölçülmektedir. Diğer yandan Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), mikro ve makro ölçekte veriler paylaşarak gelir, bütçe, tüketim gibi konuları incelemektedir. İncelemelerin temelinde, gelire ait istatistik veri beş eşit dilime (%20), beş ayrı sınıfa ayrılmaktadır. Böylelikle beş eşit dilim; üst, üst-orta, orta, alt-orta ve alt gelir gruplarından oluşmaktadır.

Çalışmada, 2018 yılı 27. Dönem Milletvekili Genel Seçimleri sonuçlarına göre Parlamento'da parti grubu bulunan siyasi partilerin (AK Parti, CHP, HDP, MHP ve İYİ Parti) gelir dağılımına ilişkin yaklaşımlarının ele alınması çalışmanın sınırlılığını oluşturmaktadır. Ayrıca çalışmada, bilimsel araştırma yöntemleri arasında bulunan nitel araştırma yöntemi seçilmiş ve durum çalışması yapılmış, siyasi partilerin seçim beyannameleri, parti programları ve tüzükleri ele alınarak incelenmiş, literatür taraması yapılarak kitap, makale, dergi ve internet kaynaklarından yararlanılmıştır.

## 2. Gelir Adaletsizliği

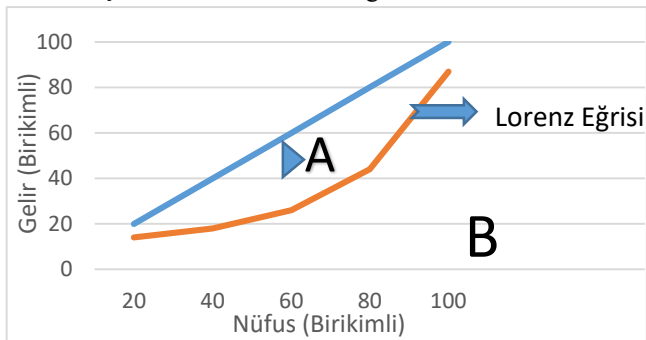
Bir ülkede toplumu şekillendiren göstergelerden biri kuşkusuz, ülkedeki gelir dağılımıdır. Gelir, ekonomide üretilen tüm faaliyetlerin hesaplanmasıyla oluşan hâsıladır. Milli gelir, bir ülkenin ortalama geliri ve satın alma gücünün ulaştığı noktayı işaret eder ve aynı zamanda iktisadi refah düzeyidir (Ülgener, 1991: 31). Ülkede elde edilen mal ve hizmetlerin hane ve bireyler arasında adil paylaşımı, eşitsizlikleri azalttığı noktaya olan yakınlık ve uzaklığı ile ilgilidir. Bu durum ise toplumda eşitlik, sosyal adalet ve özgürlüklerin dağılımı ile ilişkilendirilmektedir. Gelir dağılımının adil olduğu yerlerde demokratik, özgürlükçü ve sosyal adaletin yaygınlaştığı bir yapı görülmekte ve eşitsizlik yelpazesinin daraldığı bilinmektedir (Sönmez, 2001: 193). Aksi durumda ise, yani gelirin adil paylaşılmadığı durumlarda, eşitsizliklerin arttığı izlenmektedir.

Sınıfların payı veya sınıflar arası gelirin dağılımı şeklinde adlandırılan gelir dağılımı, farklı sosyal kesimlerin ve tabakaların ülkedeki toplam gelirden aldıkları payları ifade etmektedir. Gelir dağılımından pay alan kişiler, geliri en az olandan başlayarak sıralanmaktadır. Gelir dağılımının bu şekilde sınıflandırılmasında, sosyal sınıfın önemi olmamakta, kişiler veya ailelerin gelir seviyelerine göre tasnif yapılmaktadır. Bu nedenle, sınıf paylarında oluşan herhangi bir değişiklik, o ülkede sosyal sınıf ve tabakalarda yaşanmış değişimlerin bir göstergesi olarak kabul edilmektedir (Boratav, 1972: 12- 13).

Gelirin ülkede dağılımı konusunda üç temel sınıflandırma olduğu varsayımında, fonksiyonel, kişisel ve coğrafi gelir dağılımı sınıflandırmaları kullanılmaktadır (Aydın, 2012: 149). Diğer yandan gelir dağılımını birincil ve ikincil olarak ayırıp, birincil gelir dağılımında; kişisel, bölgesel, sektörel ve fonksiyonel türlerine yer veren ve ikincil gelirin yeniden dağıtım (Pehlivan ve Coşkun, 2019) olduğunu vurgulayan sınıflandırma da bulunmaktadır. Kişisel gelir dağılımı, milli gelirin hane halkı ve bireylere bölünmesiyle bulunmaktadır. En yüksek ve en düşük gelir grupları arasında yer alan fark ve bu eşitsiz dağılıma yol açan mekanizmalar incelenmektedir (Aktan ve Vural, 2002a: 2). Bölgesel gelir dağılımında bir bölge içinde elde edilen üretimin faktörlere veya bireylere dağılımı incelenmektedir. Bu türdeki gelir dağılımını ölçmede en önemli zorluklar kentleşme ve iç göç olmaktadır (Öz, 2019: 593). Sektörel gelir dağılımında ise üretim sektörlerinin hisslardan aldığı pay ifade edilir. Tarım, sanayi ve hizmet sektörlerinde ulusal gelirden alınan paylar, uzun vadeli seyirleri, ulusal gelir dağılımındaki değişiklikler sonrası sektörlerin durumunu ifade etmektedir (Aktan ve Vural, 2002a: 2). Fonksiyonel gelir dağılımında işgücü (emek), toprak, sermaye ve girişimcilerin toplanan milli gelirden aldıkları pay hesaplanmaktadır (Aydın, 2012: 149).

Literatürde gelir dağılımı adaletsizliğini ölçecek birçok yöntem kullanılmaktadır. Bu çalışmada uluslararası kabulü yüksek olan Gini Katsayısı ve Lorenz Eğrisi'nden örnekler verildiği için kısaca bilgi vermek gerekmektedir. Gini Katsayısı, iktisatçı Corrode Gini tarafından 1914 yılında bulunmuştur. Bu hesaplamada gelir dağılımı eşitsizliği matematiksel formüllerle katsayı şeklinde gösterilmektedir. Bu oran 0 ile 1 arasında ondalıklı değer olmaktadır. Formül ile ulaşılan katsayıda; gelir tam adaletli şekilde paylaşılıyorsa Gini Katsayısı 0 olarak elde edilir. Gelir dağılımındaki adaletsizlik oranı arttıkça katsayı 1'e yaklaşmaktadır (Ünsal, 2007: 602). Lorenz Eğrisi ise Max Otto Lorenz tarafından oluşturulmuştur. Bir grafikte toplum, gelirden aldıkları paya göre %20'lik dilimlere ayrılır (Lorenz, 1905). X ve Y doğrusunda her %20'lik gelir grubunun gelirden aldığı paylar birleştirilir ve Lorenz Eğrisi ortaya çıkmaktadır. Gini katsayısı, gelirdeki eşitsizlikleri grafiksel olarak Lorenz Eğrisi üzerinde üretilen toplam gelirden nüfusun aldığı paya ait grafiksel çalışmadır (Kakwani, 1977: 719).

**Şekil 1:** Örnek Lorenz Eğrisi



**Kaynak:** Örnek veriler ile yazar tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 1'e göre 45 derece ile uzanan doğru eşit pay, eşit bölüşüm ve tam dağılım anlamına gelmektedir. Lorenz eğrisine bağlı olan ve eğri ile köşegen arasındaki alan, köşegenin altında kalan toplam alan oranına eşit olan, 0 ile 1 arasında bulunan bir katsayıdır. Gini katsayısı, A alanı

değerini, A ve B alanlarının toplam değerine böldükten sonra 100 ile çarparak ( $G = A / (A+B) \cdot 100$ ) hesaplanır (Aydın, 2016: 66-67).

Gelir dağılımında toplumdaki kesimler Lorenz eğrisinde yer bulmakta ve gelirine göre toplumun katmanları resmedilmektedir. Gelirin ülkede dağılımını ifade eden Lorenz eğrisinde dikey eksen milli geliri, birikimli olarak gösterirken, yatay eksen ise gelirin küçükten büyüğe sıralanan nüfusunu göstermektedir. Toplumdaki bireylerin aynı gelire sahip olduğu durumda eşitlik tam olarak gerçekleşir ve grafikte Lorenz eğrisi köşegen şekline dönüşmektedir. Buna göre; gelir dağılımı eğrisi köşegen doğrudan ayrıldığında gelir dağılımı konusunda eşitsizlik artmaktadır (Ray, 1997: 179).

## 2.1. Gelir Adaletsizliği Nedenleri

Bir ülkede toplumun genel refah düzeyi, o ülkenin ekonomik düzeyi hakkında bilgiler vermektedir. Ekonomik verileri olumlu olan ülkelerde gelir dağılımında eşitsizliklerin azaldığını başka bir deyişle gelirden adaleti sağlamaya yönelik adımlar atıldığını söyleyebiliriz. İktidarların görevleri sürecinde onları en çok zorlayan konulardan biri olan gelir adaletsizliği, tarihsel açıdan da önemli bir birikime sahiptir. Üretim, emek, emeğin değeri ve bölüşümü gibi konular tarihte önemini korumuştur.

Günümüzdeki toplumlarda üretimin bölüşümünü açıklamadan önce feodal döneme ve sonrası gelişmelere değinmek yerinde olacaktır. Feodal toplumlarda temel üretici sınıflar; zanaatkâr ve köylülerden oluşmuştur. İki temel sınıfın ürettiği ürünün fazlasını sahiplenilen ise, dönemin feodal kralı, beyleri ve rahipler ile birlikte feodalizmin sonraki aşamasında ortaya çıkan tüccarlardır (Sönmez, 2001: 194). Feodalizmin oluşturduğu üretim ve emeğin paylaşımı söz konusu düzeninin adil olmadığını göstermiştir. Esasen üretimin üretici dışındaki otoritelere paylaşımı gelir dağılımında adaletsizliği artırmış ve toplumda eşitsizlik nedenli sınıfların oluşması ve ayrışması yaşanmıştır. Bu bakımdan günümüzde gelirin adaletli dağıtılamaması sorunun arkasında köklü tarihsel birikimler bulunmaktadır.

Feodal yapıların çökmesi kapitalizmin yaygınlaşması sonucunda üretici olan köylü ve zanaatkâr yapılarında değişiklik yaşanmıştır. Üreticiler toprağa bağımlı olmaktan çıkıp özgürleşerek, bir anlamda mülksüzleşmiştir. Mülkünü kaybeden toprak sahipleri kentlere akın etmiştir. Bu arada kapitalizmin gelişmesi ve ileri tekniklerle üreten sanayi ile rekabet edemeyen zanaatkâr da yoksullaşmış ve köylülere katılmıştır. Sonuç olarak bahsedilen iki sınıfın da üretim araçları kaybolmuş, emekleriyle üretime katılarak işçi olmuşlardır (Sönmez, 2001: 195). Hızla ilerleyen sermaye birikimi feodal dönem ve öncesinin mülk sahiplerinin yaşamını tersine çevirmiş, yeni mülk sahipleri fabrikalarda üretim yaptıran ve üretim araçlarını elinde bulunduran kapitalistler olmuştur. Kapitalizmin yerleşmesi ile üretimin bölüşümü de baştan sona değişmiştir. İşveren, üretim araçlarını eline aldığı işçinin ürettiği tüm ürünlerin ve emeğin sahibi olmuştur. Böylelikle kapitalist sistem, gelir adaleti ve üretimin bölüşümü konusunda değişimin ve dönüşümün merkezine konumlanmıştır.

Üretim ve üretimin bölüşümünü Karl Marx şöyle açıklamaktadır: Ön koşulsuz her üretim, belirli bir toplum

içinde ve onun eliyle doğanın birey tarafından mülk edinilmesi sürecidir. Diğer yandan bireylerin edindikleri malları güvenlik altına alma konusu önem arz etmektedir. İnsanın doğada var olanı yeniden biçimlendirmesi üretim, ürünleri bölüşmesi dağıtım, dağıtımdaki payına karşılık istedikleri şeyler değişim, bireyin eşyası ve mülkü olan hali ise tüketim olarak kabul edilmektedir (Marx, 1979: 251-252). Marx'a göre emek-değer yasası önemlidir ve temelini emek gücü oluşturur. Artı değer emek gücünün gerekli olan, zorunlu olanın ötesinde belirli bir ücret karşılığı alınan ücretin karşılığıdır. Emek sürecinin birliği ve artı değer üretme süreci, üretim sürecinin iki önemli alanını oluşturmaktadır (Marx, 2003: 180-181). Kapitalizme göre işçi artı değer üretmek zorundadır ve bu değer kapitalist döngü için gereklidir.

Üretim ancak emek ile olabilmektedir. Tarih boyunca üretim faaliyeti emek kavramından ayrı düşünülmemiştir. Emek ise sanayi devrimi öncesi insana, devrim sonrası insan ve makineye bağlı olarak değişkenlik göstermiştir. İnsan emeği ve üretimin, insanlar ve oluşturdukları sınıfsal yapılar arasında dağıtılması uzun yıllar tartışılmıştır. Bu yüzden bir ülkede elde edilen üretimin toplumun üyelerince paylaşılması; eşit, dengeli ve adaletli paylaşımı aynı zamanda üretimin bölüşülmesi anlamına gelmektedir. Emek değeri ve ölçütü üzerine vurgu yapan Adam Smith, emeğin, bütün malların değişim değerinin gerçekte olan ölçüsü olarak kabul etmiştir. Ancak emek, bütün nesnelere değişim değerinin gerçekte ölçüsü olsa da bu nesnelere çokluğu emekle değer biçilemeyeceğini ifade etmektedir. İki farklı iş için gereken zamanın, her zaman iki farklı emek miktarına karşılık gelmediğini belirtmektedir (Smith, 2016: 44). Bu nedenle süreleri aynı olsa da her emeğin birbirine eş değer olmadığı vurgusu, üretim konusunda ölçüt olmaktadır. Ricardo'ya göre ise, bir malın değer ölçütü veya o mal karşılığı olan malların miktarını, onu üretmek için yapılan ve görelî olan emek miktarınca belirlenir. Bu noktada emek için ödenen karşılığın fazlalığı veya azlığı ölçüt kabul edilmemektedir (Ricardo, 2018: 23).

Gelir adaletsizliğinin emek, üretim ve üretimin bölüşümünde başladığı üzerine vurgular yaptıktan sonra gelirin adaletsiz dağılımına neden olan faktörlere değinmek gerekmektedir. Gelir dağılımında adaletsizliğin nedenlerini şu şekilde derlemek mümkündür:

- ✓ Mülkiyetin edinilmesi ve paylaşımı,
- ✓ Vergi düzeni (sosyal devletin düzgün işletilememesi- dolaylı vergiler üzerinden sistemin kurgulanması),
- ✓ Emeğin değerini bulamaması,
- ✓ Finans sistemi (borca ve faize dayalı sistem),
- ✓ Alt ve üst kesim geçişkenliğinde karşılaşılan sorunlar (Türkiye'de eğitimde fırsat eşitliği),
- ✓ Rant (siyasetin ekonomik değer üretim ve artışında belirleyici olması),
- ✓ Örgütlenme bilinci ile düzeyindeki düşüklük,
- ✓ Üretim düzeyinde düşüklük (potansiyelin harekete geçirilememesi),
- ✓ Kapasite kullanım oranındaki düşüklük,
- ✓ Sosyal devlet yerine popülizme dayalı sosyal yardım sisteminin sunumu,
- ✓ Hukuk devletinin tam işletilememesi- kuralların üst gelir grubu lehine işletilmesi,

- ✓ Küresel kapitalizmin alternatifi bir sistem geliştirememek.

## 2.2. Gelir Adaletsizliğinin Topluma Yansımaları

Gelir adaletsizliğinin olduğu yerlerde önemli sorunların başında sömürü kavramı gelmektedir. Sömürü ise toplumda gelirin adaletsiz oluşunun başat göstergesidir. Tarih boyunca üreticilerin olduğu yerlerde, üretmeden yaşayan ve üreticinin emeğini sahiplenen sınıflar olmuştur. Sömürü kavramı, bahsi geçen tarzdaki sosyal sınıflarda üretmeden emeği sahiplenerek ortaya çıkmaktadır.

Çalışan ve değer üreten toplumsal kesimler üretici olmayan sınıflar tarafından el konularak sömürülmektedir. Başka bir deyişle tüm üreticilerin emeklerinin sadece bir kısmı kendi tüketimleri için ayrılırken, diğer kısmı ise üretmeden sömüren sınıfın malıymış gibi olmaktadır. Sömürünün olduğu toplumlarda üreticiler, ürünlerini zor şartlarda paylaşmaktadır. Toplamların hukuk, kültür ve ahlaki yapıları da sömürme ilişkilerine karşı duracak nitelikte olmamak ve sömürüyü meşrulaştıracak bir yapıya bürünmektedir (Boratav, 1972: 17). Bu bağlamda sömürünün yaşandığı ülkelerde toplumsal sınıflar arasında büyük farklılıklar yaşanmakta ve gelirin adil dağılımı mümkün olmamaktadır. Çok üretenin yokluk, üretmeyenin ise varlık içinde yaşadığı toplum haline gelmektedir.

Dünya genelinde hızla yayılan ve dünyayı küresel köy olarak kabul eden kapitalizm, gelirin adil paylaşımını doğrudan etkilemiştir. Bu dönemde liberal öğretiler sonuçları tartışılmadan benimsenmiştir. Türkiye'de ise özellikle 1980 sonrasında devletin uygulamalarında, liberal iktisat kuramlarının etkisi görülmektedir. Bu durumun karşılığı olarak, refah devleti anlayışı birtakım araçlar ile eşitsizliğin azaltılması ve gelir dağılımında adaleti hedeflemektedir. Refah devleti anlayışı gelir dağılımında adaleti, dikey ve yatay eşitlik kavramları ile sağlar. Dikey eşitlik, elde edinilen gelirin, geliri düşük kişi ve ailelere doğru yeniden aktarılmasıdır. Belirli mal ve hizmetler için asgari şartların oluşması, mal ve hizmetlere ulaşımında eşitlik sunma ise yatay eşitlik (Balseven, 2017: 89) anlamına gelmektedir.

Nitekim 1982 Anayasası'nda yer alan sosyal adalet ve ekonomiye ilişkin hükümlerin, toplumsal yapıdaki gelir dağılımı üzerinde düzenleyici etkileri bulunmaktadır. Bu bakımdan, Anayasa'nın (1982); 5. Maddesi'nde "...kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya...", 65. Maddesi'nde "...sosyal ve ekonomik alanlarda Anayasa ile belirlenen görevleri...", 73. Maddesi'nde "...Vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımı, maliye politikasının sosyal amacıdır..." ve 166. Maddesi'nde "...yatırımlarda toplum yararları ve gerekleri gözetilir..." yer alan ilgili hükümler, bu düzenleyici etkinin hukuki çerçevesini oluşturmaktadır.

Gelir dağılımında etkili bir diğer faktör küreselleşme konusu üzerinde farklı görüşler bulunmaktadır. Neo-klasik anlayışın muhalefetine rağmen bu konudaki genel düşünce, küreselleşmenin gelir dağılımını olumsuz etkilediği yönündedir. Buna neden olarak, küreselleşmede belirli sektör ve grupların değişimden kısa zamanda yararlanması

gösterilmektedir. Bu durumun zengin kesim (elit, burjuva vb.) lehine olduğu da bir gerçektir (Bükey ve Çetin, 2017: 106). Hızla dışa açılan küresel sermaye ve yapılar daha çok kâr, daha az maliyet ve daha fazla ciro ararken toplumsal sınıfları göz ardı etmektedir.

Gelir adaletsizliğine yol açan nedenlerin her biri toplumu olumsuz etkilemekte ve toplum giderek derinleşen bu soruna çözüm bulamamaktadır. Gelir adaletsizliğinin olduğu toplumlarda ve gelirden adaletin sağlanmadığı hallerde, sosyal, siyasal ve ekonomik sorunlar yaşanmakta ve sorunların sonuçları ülkeler için oldukça ağır olabilmektedir.

### 2.3. Gelir Dağılımı Adaletsizliğiyle Mücadelede Kullanılan Yöntem ve Araçlar

Siyasal iktidarların gelir dağılımında kullandığı birtakım araçlar, bir yandan ülkedeki gelirin dağıtılmasında etkili olurken diğer yandan yoksul ve zengin sınıflarının oluşmasına, şekillenmesine neden olmaktadır. Bu araçlar gelirin adil paylaşımını olanaksız kılmakta ve zengin-yoksul farkını giderek açmaktadır. İktidarların iktisadi açıdan önem arz eden kavramlara ilişkin politikaları ise dönemin ekonomik konjonktürünü belirlemektedir.

Siyasal iktidarın kullandığı ve gelirin dağılımında etkili olan faktörler arasında; istihdam, ücret, fiyat kontrolleri, vergi, kamu giderleri ve kamu borçları politikaları bulunmaktadır. Diğer yandan yukarıdaki araçlar kadar etki etmese de para politikası da gelirin adil dağılımında etkilidir (Aktan ve Vural, 2002b: 71). Gelir dağılımını etkileyen araçlar arasında maliye, para, fiyat, gelir, servet ve eğitim politikalarının olduğu ve bu politikaların birbiri ile ilişkili olarak da gelir dağılımını etkiledikleri bilinmektedir. Bununla birlikte nüfus artışı, işgücü, faiz, küreselleşme ve iktisadi büyüme gibi etkenlerin gelirin dağılımını büyük ölçüde etkilediği bilinmektedir.

Çalışanlarının bir bölümü ücretli kesimden oluşan toplumda, devlet; vatandaşların toplu sözleşme hakkı kapsamında sendika, işçi, işveren örgütleri ile pazarlık yaparak ücret politikasını belirlemektedir. Makro ölçekte ücret artışları ve ücret karşılığı çalışanları gelirlerine odaklanan ve ekonomide olması gereken (Işığışık, 2007: 83) ücret politikası hedeflenmektedir. Diğer yandan ekonomide tüketici ve üretici endekslerinde yaşanan fiyat artışları bir ülkede gelirin adaletli dağıtılmasını etkilemektedir. Bir başka açıdan ise vergi idaresinin bilgisi dışında kalan her türlü ekonomik faaliyet olan kayıt dışı ekonomi (Altuğ, 1994: 23) gelirden adaleti sağlamanın önünde bir engeldir ve düzenlenmesi gereklidir. İktidarlar ekonomiye yönelik, serbest piyasa ekonomisinde dengeleri koruyacak politikalar üretirken; yatırımları teşvik ederek üretimi ve ekonomik istikrarı (Yılmaz, 2020: 432) hedeflemektedir. Yatırımların teşviki ülke ekonomisine katkı yaparken işgücü ve istihdamın artmasını sağlayarak gelir dağılımına olumlu katkı sunabilmektedir. İktidar tüm bunları yaparken piyasa ve rekabet koşullarını gözetmelidir. Böylelikle gelirin adil dağılımına yönelik bir çözüm bulabilir.

Siyasal otoritenin gelir dağılımında adaletsiz davranması yoksulluğu da beraberinde getirmekte ve ülkede sınıflar arası farklılıkları artırmaktadır. Ancak uygulanan politika ve araçlar ile sınıflar arası denge sağlanmaya

çalışılmaktadır. Örneğin; maliye politikası aracı olarak artan oranlı vergilendirme ile yüksek gelir gruplarından daha yüksek oranlı vergi alınmaktadır. Bu durum ise düşük gelir grupları veya yoksul sınıfın gelir dağılımında lehine olan bir durumdur. Gelirin artan oranlı vergilendirilmesindeki neden gelirin azalan marjinal faydası durumudur. Diğer nedeni ise, yüksek gelir grupları olan zenginlerin, düşük gelir grupları olan yoksullardan daha fazla kamu hizmeti almaları ve bu yüzden de artan bir vergilemeye tabi olmalarıdır (Aksu, 1993: 53).

Gelir dağılımındaki adaletsizliği önleyebilmek adına kapsamlı ve geçici yöntemler uygulanabilir. Kapsamlı yöntemler arasında mevcut ekonomik sisteme alternatif olacak bir çözüm önerisi sunabilecek yöntemler geliştirilebilir. Geçici yöntemler ise kısa süreli çözüm üretebilmek adına sistem içinde yöntem ve araçlarla mücadele edebilmek için sunulan yöntemlerdir. Tüm bunlar gelir dağılımında kısa ve uzun vadede adaleti sağlayabilmek adına geliştirilmiş yöntemler olacaktır.

### 2.4. Türkiye’de Gelir Adaletsizliği

Türkiye’de gelir dağılımını ölçebilmek amacıyla yapılmış çalışmaların öncülerinden biri 1950-1965 dönemini kapsamaktadır. Bu çalışma her ne kadar tarımdaki sosyal kesimler hakkında bilgi vermemiş olsa da 16 yılı kapsayan sosyal kesimlerin nispi ekonomik durumlarına ait güvenli bilgiler vermektedir (Boratav, 1972: 179). İkinci olarak DPT’nin gelir dağılımı çalışması vardır. 1950-1960 döneminin tahlili olan bu çalışma çeşitli gelir gruplarının gelirlerindeki değişim ve genel ortalama yaşam seviyeleri incelenmiştir. Kişinin gelirindeki artışın diğer şartlar aynı kalmak şartıyla yaşam seviyesinin yükseleceği kabulünü esas almıştır. Örneğin buradaki sonuca göre kamu kesiminde çalışanların ortalama yaşam seviyesi 1960 yılında 1950’ye göre % 9 artmıştır (DPT, 1963: 48-49). Birinci kalkınma planı sonrasında beş yılı kapsayan kalkınma planları yapılmıştır. Günümüzdeki 2019-2023 dönemini kapsayan 11. Kalkınma planına kadar her plan gelirin dağılımını iyileştirme üzerine notlar içermektedir (TC. SBB, 2020a).

Türkiye İstatistik Kurumu, 1987 yılında Hane halkı Gelir ve Tüketim Harcamaları Anketi ile gelir dağılımı konusunda istatistik toplamaya başlamıştır. Daha sonra 1994 yılında bağımsız bir gelir dağılımı araştırması gerçekleştirmiş, 2002-2005 yılları arasında gelir dağılımı istatistikleri hane halkı bütçe araştırması ile elde edilmiştir. 2006 yılından itibaren ise gelir dağılımı yanında yaşam koşulları, gelire dayalı göreceli yoksulluk ve sosyal dışlanma konularında bilgi derlemek üzere “Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması” başlatılmıştır. 2014 yılına kadar GYKA’nın yıllık sonuçlarından Türkiye, Kent, Kırsal ve İBBS 1. Düzey (12 Bölge), panel araştırma sonuçlarıyla Türkiye genelinde gelir dağılımı, yoksulluk ve yaşam koşullarına ilişkin tahminler üretmiştir (TÜİK, 2020). Örneğin; Türkiye’de 2018 ve 2019 yılları arasında gelir dağılımına yönelik temel göstergeler aşağıda belirtilmiştir (T.C. SBB, 2020b):

- ❖ Sosyal yardım harcamalarının GSYH’ ya oranı 2018 yılında yüzde 1,03 seviyesine yükselmiştir.
- ❖ Ortalama gelirin altındaki gelire sahip nüfus oranı 2019 yılında yüzde 14,4 seviyesine gerilemiştir.

- ❖ En yoksul yüzde yirminin ulusal gelirden aldığı pay 2019 yılında yüzde 6,24 seviyesine yükselmiştir. 4. Toplumun en zengin yüzde 20'sinin gelirinin en yoksul yüzde 20'sinin gelirine oranı şeklinde hesaplanan P80/P20 oranı 2019 yılında 7,4'e düşmüştür.
- ❖ Gelir dağılımı eşitsizliği ölçütlerinden biri olan Gini katsayısı 2006 yılında 0,428 olarak gerçekleşirken, 2019 yılında 0,395'e gerilemiştir.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın yayımladığı İnsani Gelişme Endeksi 2019 sıralamasına göre, Türkiye 0.806 endeks değeri ile "Yüksek İnsani Gelişme" sınıfında ve 59. sırada yer almıştır. 2002'de Orta İnsani Gelişmişlik seviyesinde 96. sırada yer alan Türkiye, 2015'de 71. sırada "Yüksek İnsani Gelişme" seviyesine 2019'da ise "Yüksek İnsani Gelişme" sınıfında ve 59. sıraya yükselmiştir (UNDP, 2019).

Türkiye'de gelirin adaletsiz dağılımını, TÜİK verileri destekler mahiyettedir. TÜİK, 2019 Eylül ayında "Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması" başlığı ile gelirin dağılımı Türkiye'deki Gini katsayısına yönelik güncel veriler paylaşmıştır. Buna göre aşağıdaki tabloda Türkiye'de Gini katsayısına ait bilgiler yer almaktadır.

**Tablo 1.** Türkiye'de Yıllara Göre Gini Katsayısı ve En Yüksek Gelirle En Düşük Gelir Arasındaki Oran

| Yıllar | Gini Katsayısı | P80/P20 |
|--------|----------------|---------|
| 2002   | 0,440          |         |
| 2003   | 0,420          |         |
| 2004   | 0,400          |         |
| 2005   | 0,380          |         |
| 2006   | 0,428          | 9,6     |
| 2007   | 0,406          | 8,1     |
| 2008   | 0,405          | 8,1     |
| 2009   | 0,415          | 8,5     |
| 2010   | 0,402          | 7,9     |
| 2011   | 0,404          | 8,0     |
| 2012   | 0,402          | 8,0     |
| 2013   | 0,400          | 7,7     |
| 2014   | 0,391          | 7,4     |
| 2015   | 0,397          | 7,6     |
| 2016   | 0,404          | 7,7     |
| 2017   | 0,405          | 7,5     |
| 2018   | 0,408          | 7,8     |

**Kaynak:** TÜİK (2020),

Türkiye'de gelir dağılımı konusunda Necmettin Erbakan'ın "Adil Düzen" vurgusu kuşkusuz öne çıkmaktadır. Hakkın teslimi ve haddin bildirilmesine karşılık gelen adalet kavramının Milli Görüş Hareketi için, ayrı bir önemi bulunmaktadır. Haksızlık üzerine kurulmuş her türlü zulüm düzenine karşı çıkmayı kendisine görev bilmiş bu hareket, siyasi tecrübesini sistematik bir şekilde "Adil Düzen" başlığıyla ortaya koymuştur. Siyasetini, bireysel özgürlük ve haklar (Erbakan, 1991: 108) ile sosyo-ekonomik hakların kullanımında adaletin sağlanması üzerine kuran Milli Görüş, ülkede yaşanan her türlü adaletsizliği dile getiren ve bu manada mazlumun sesi olmaya özen gösteren bir hareket olmuştur (Tuncel ve Yılmaz, 2017: 169).

Adil düzen kitabında adil ekonomik düzenin temel esaslarını; genel, para, kredi, vergi, sosyal güvenlik başlıklarında ele almıştır. Özellikle devletin; ekonomide makro plan yapmasını, ekonomiyi şahıs, şirket veya

vakıflara emanet etmesini, üretim- tüketim ilişkisini sağlıklı kurabilmesini vurgulamaktadır. Diğer yandan üretilen malların değerinin piyasadaki paraya eşdeğer olmasını (Para=Mal), faizin haksızlık ve zulüm olduğunu, enflasyona sebep olmayacak ve faizsiz olacak yedi kredi türünü, vergilerin hak ölçütüne uygun düzenleneceğini, sosyal güvenliğin sağlanması gerekliliğine işaret etmektedir (Erbakan, 1991: 14). Toplumda gelirin adil olabilmesi için temel şartlardan birinin üretilen malın, tüketilenden mutlaka fazla olması gerektiğidir. Bu durum esasen ihtiyacın kadar tüketmek gerektiğini de vurgulamaktadır.

Erbakan, faizin arttığı ve sorunların bu noktadan kaynaklandığına ilişkin beyannamelerini parti programlarında açıkça yer vermiştir. SP eski genel başkanı ve milli görüş lideri merhum Necmettin Erbakan, Refah Partisi parti programında açıkça "faize karşıyız" (Refah Partisi, 1985: 46) diyebilmiştir. Erbakan, sadece faize karşıyız demekle kalmamış, faizin yerine alternatif bir üretim ekonomisi modeli önerisi geliştirmiş ve kamuoyu ile paylaşmıştır. Diğer yandan Erbakan sonrasında Saadet Partisi, toplumun tüm kesimlerinin sosyal güvenlik çatısı altında olması gerektiğini, gelir dağılımında sömürü araçlarından birinin yüksek faizli borçlar olduğunu (Saadet Partisi, 2019) ifade ederek, Milli Görüş'ün temel vurgularını devam ettirmek istemiştir. Ancak "Türkiye Vizyonu" isimli 2018 beyannamesinde faizle ilgili sadece iki yerde yüzeysel ifade olduğu görülmektedir. Birincisinde vergi, zam, faiz, düşük ücretin halkın sahip olduğu hakları elinden aldığını, ikincisinde, evlenemeyen gençlere faizsiz kredi verileceği (Saadet Partisi, 2018: 9,14) beyan edilmiştir. Bu bağlamda faize karşı tutum Erbakan tarzında açıkça ifade edilmemiş bir model savunulamamıştır.

Türkiye'de siyasetçilerin en temel görevlerinden biri ekonomik ve sosyal hakları temin etmek olmuştur. Ancak şu bir gerçektir ki, gelirden adaleti sağlayabilmek için sistematik bir plan ve program ile olabilir. Kalkınma planlarında ekonomiyi öncelikli ele almak, toplumda sınıfsal farklılıkların azaltılması gerektiğini ifade etmek, parti programlarında ve seçim beyannamelerinde gelirdeki adaletsizliğe birkaç cümle ile yer vermek çözüm olamamaktadır. 21. yüzyılda, değişen dünya sisteminde vatandaşlarına gelirden adaleti sağlayacak yapısal dönüşüm programları ve sistematik ekonomik düzen gerekmektedir. Bu bağlamda Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın ekonomide ve hukukta yeni dönem başlatılacağı vurgusu (AA, 2020) dikkat çekmekte ve adil düzen beklentilerini artırmaktadır.

### 3. Siyasi Partilerin İşlevleri

Yöneten ve yönetilen arasındaki ilişkinin kurulmasını ve sürdürülmesini sağlayan siyaset kurumu, toplumların farklılıklarıyla bir arada yaşamasını mümkün kılacak iradi-gayri iradi araçları ve sistemleri meydana getirmiştir. Bu araçlar ve sistemler, toplumsal yaşamın en temel mücadele alanlarından biri olan iktidarın, elde edilmesi süreçleri ve yöneten-yönetilen ilişkisi içinde maddi/manevi kaynakların ve değerlerin topluma dağılımı üzerinde belirleyici olmaktadır.

Demokratik siyasal sistemlerin işlevselliğinin sağlanması bakımından siyasi partilerin, demokrasilerin yapı taşları olduklarını söylemek mümkündür. Toplumsal yaşamın her



alanında mevcut olan iktidar ve muhalefet ilişkisinin, siyasal zemine yansımaları, demokratik sistemlerde siyasal partiler aracılığıyla gerçekleşmektedir ve bu ilişkinin siyasal zeminde devamlılığının sağlanması ise siyasal partilerin varlığına bağlıdır.

Demokratik sistemlerin işleyiş kazanmasında önemli bir yere sahip olan siyasal partiler, gerçekleşen siyasal seçimler sonucu devlet organizasyonunun organları olan yasama ve yürütme organlarına işlerlik kazandırmaktadır (Heywood, 2013: 329). Seçimler sonucu çoğunluğu elde eden parti(ler) mecliste hükümeti meydana getirirken, diğer parti(ler) ise muhalefeti oluşturarak yasama faaliyetlerinde bulunmaktadırlar. Bu bakımdan siyasal partilerin, devletin işleyiş mekanizmalarını harekete geçirme işlevine sahip olduğu ve hükümetlerin oluşturulmasına yardımcı olduğu söylenebilir.

### 3.1. Siyasal Partilerin Temsil ve Dağıtım İşlevleri

Mevcut kaynakların ve değerlerin doğrudan kullanılması anlayışı, halkın yönetimi düşüncesinin etkinliğinin sağlanması yoluyla Antik Yunan düşünce dünyasında demokrasinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Antik Yunan'da halk kavramının toplumsal yapı içerisinde belirli özelliklere sahip olan bir zümreyi ithaf etmesi nedeniyle doğrudan gerçekleşme imkânı bulmuştur. Bu durum aynı zamanda mevcut kaynakların ve değerlerin belli bir toplumsal kesim içerisinde eşitsiz olarak dağıldığını da göstermektedir.

Antik Yunan demokrasisinin doğrudan ve tek boyutlu olan yapısı, modern dönem demokrasi anlayışı içerisinde zorunlu olarak dönüşmeye başlamıştır. Dünya nüfusunun giderek artması ve insan hak ve özgürlüklerine ilişkin yaklaşımların gelişmesi, doğrudan demokrasi uygulamalarını imkansızlaştırmış, toplumun tüm kesimlerinin yönetime katılmasını ve temsil imkanının sağlanmasına yönelik olarak dolaylı ve çift boyutlu bir yapıya sahip olan temsili demokrasi uygulamalarını ortaya çıkarmıştır.

Temsili demokrasilerde toplumun siyasal yönetime ilişkin temsiliyet bağı siyasal adaylar ve siyasal partilerle sağlanmaya çalışılmıştır. Siyasal partiler; toplumsal zeminde, farklı kişilerin veya grupların talep, istek ve görüşlerinin siyasal alana yansımaları, kaynakların ve değerlerin dağıtım sürecinde toplum içindeki farklı kişi veya grupların menfaatlerinin korunmasını sağlayan, bu süreçlerin hukuki ve demokratik sınırlar içerisinde gerçekleşmesi için çalışan, siyasal iktidara talip veya ortak olan örgütlü yapılardır. Toplumsal yapının homojenlikten uzak heterojen bir yapıya sahip olması, özellikle ekonomik kaynakların ve değerlerin dağıtım sürecinde toplumsal yapı içerisindeki farklılıkların ve çeşitliliklerin varlığı, bunların siyasal temsiliyetlerinin sağlanmasını zorunlu kılmakta ve bu temsiliyet siyasal partiler aracılığıyla demokratik sistem içerisinde sağlanmaktadır. Böylelikle, siyasal partilerin toplumda siyasal, ekonomik ve sosyo-kültürel ayrışmaların neden olduğu bir sürecin tamamlayıcısı ve dağılımda meydana gelen eşitsizlerin önleyicisi olduğu düşünülebilir. Dolayısıyla siyasal partilerin; yöneten veya yönetilen olma mücadelesinin toplumda meydana getirdiği hizipleşmelerin ve toplumun heterojen yapısından kaynaklanan ekonomik ve sosyal farklılıkların meydana getirdiği toplumsal

tabakalaşma sürecinin siyasal alana yansımalarının bir sonucu olduğu söylenebilir.

Bireylerin veya toplumsal kesimlerin siyasal alana katılımı ve temsili, siyasal partiler aracılığıyla dolaylı olarak gerçekleşirken; toplumun siyasal alanla ilişkisini karşılıklı olarak düzenlemesi ve şekillendirmesi bakımından da siyasal partiler, çift boyutlu bir görev üstlenmektedir. Bu açıdan siyasal partiler; toplumla yönetim arasında etkileşim sağlamakta, siyasal alanda temsil ettiği farklı toplumsal kesimlerin sorunlarını siyasal alana taşıırken aynı zamanda siyasal alanın toplumsal alana yönelimlerinin taşıyıcısı ve aktarıcısı olmaktadır.

Farklı siyasal rejimlere sahip ülkeler arasında sosyal, ekonomik ve kültürel açıdan farklılıklar bulunmasına rağmen siyasal partilerin temel işlevlerinin benzerlik gösterdiği de görülmektedir. Bu bakımdan ister demokrasilerde olsun ister otoriter sistemlerde olsun siyasal partilerin siyasal sistemi sürdürmeye yardımcı olduğu söylenebilir (Roskin, vd., 2015: 229-230). Siyasal sistemin sürdürülebilir siyasal partiler aracılığıyla kılınması, toplumsal yapıdaki mevcut farklılaşmaların yaratacağı eşitsizlik durumlarının siyasal alana taşınmasına ve çözüm arayışına katkı sağlayacaktır.

Temsili demokrasilerin getirdiği temsiliyet anlayışında temsil işlevinin gerçekleşmesini sağlayan siyasal partiler, devlet ile sivil toplum arasında ilişkinin kurulmasında hayati bir öneme sahiptir (Heywood, 2018: 272). Siyasal partilerin birçok işlevi olduğu gibi en temel işlevinin bireylerin siyasal süreçlere katılımlarını sağlamak ve siyasal alanla arasında bağ kurmak olduğu söylenebilir (Ball & Peters, 2007: 85). Bu bakımdan siyasal partiler, siyasal alanla toplumsal alan arasında bir köprü işlevi görmektedirler. Böylelikle siyasal partiler; bir taraftan toplumun düşünce, talep ve isteklerinin siyasal alana taşınmasına yardımcı olurken, diğer taraftan siyasal alanı, farklı toplum kesimlerinin sorunları için çözüm arayışında ortak uzlaşma zeminlerinden biri haline getirmektedir.

Siyasal partilerin önemli işlevlerinden bir diğeri ise toplumda dağıntık halde bulunan farklı düşünce, görüş ve eğilimlere açıklık kazandırması ve bir araya toplayarak kamuoyu oluşturabilmesidir. Siyasal partiler, toplumda farklı toplumsal kesimlerin ve menfaat gruplarının farklı talep ve isteklerini, daha büyük bir çatı altında birleştirme yoluyla bir araya getirerek yeniden formüle edilmesini yani politikalar haline getirilmesini sağlamaktadır (Türköne, 2012: 337). Böylelikle toplumda dağıntık halde bulunan sayısız menfaatler birleştirilerek belirli seçenekler etrafında, benzer görüşler halinde, bir araya getirilmektedir (Kıslalı, 2000: 286-287). Bu bakımdan siyasal partilerin, toplumda ayrışmalara yol açmasından ziyade toplumdaki mevcut ayrışmaların yarattığı dağıntıklığı düzenleyerek toplumda düzenli bir ayrışmış yapıyı ortaya koyduğu söylenebilir.

Temsili demokrasi sisteminin vazgeçilmez unsuru olan siyasal partiler toplumu meydana getiren çoğunluk ve azınlık grupların oluşturduğu siyasal, sosyal ve ekonomik alandaki eşitsiz yapıyı giderici etkisi bulunmaktadır. Bu eşitsiz yapı siyasal partiler aracılığıyla toplumsal grupların siyasal temsiliyetlerinin sağlanabilmesiyle giderilmektedir. Bu bakımdan temsili demokrasilerde yapılan seçimlerde çoğunluğun iktidarı elde etmesinden dolayı özellikle azınlık grupların da temsiliyet elde edebilmesi, yönetimde söz

hakkının olabilmesi, açısından siyasi partiler eşitlik ve imkân sağlamaktadır. Böylelikle demokrasilerin amacı, halkın yönetimi faaliyetine toplumun tamamının dahil edilmesiyle sağlanacak, siyasal, ekonomik ve sosyal eşitsizlik ve adaletsizlik sahalarının giderilmesiyle gerçekleşmiş olacaktır.

Demokratik siyasal sistemde azınlıkta kalan gruplar, siyasi partiler aracılığıyla muhalefet konumunda iktidarı denetleme görevini yerine getirmekte ve iktidar muhalefet dengesini kurmaktadır. Bu bakımdan iktidar ve muhalefet ilişkileri bir madalyonun iki yüzü gibi görülmektedir. Buna göre; bugünün iktidarı yarının muhalefeti olduğu gibi bugünün muhalefeti de yarının iktidarı olabilmektedir (Teziç, 2014: 402). Böylelikle toplumsal yapıda siyasal olarak eşitsizliklerin önlenmesi sağlanırken aynı zamanda sosyal ve ekonomik alanda da eşitsizliklerin önlenmesine katkı sağlayabilmektedir. Siyasi partilerin demokratik yaşam içerisinde iktidar veya muhalefet konumlarının belirlenmesi siyasal seçimler aracılığıyla gerçekleşmektedir. Bu bakımdan demokratik yarışmalar olan siyasal seçimlerin, iktidarın muhalefete ve muhalefetin iktidara dönüşebilmesine imkân sağlaması ölçüsünde demokrasiye katkı yapacağı söylenebilir (Sartori, 1996: 26).

Siyasi partilerin siyasal alana ilişkin işlevleri arasında siyasal devşirme ve siyasal katılma fonksiyonları da bulunmaktadır. Demokratik toplumlarda siyasal yönetici kadroların ve liderlerin belirlenmesi işlevleri siyasi partiler tarafından yerine getirilmektedir. Siyasal partiler, bu açıdan siyasal yönetici ve siyaset adamı yetiştiren, eğiten ve siyasal yönetici kadrolar oluşturan merkezler olarak da faaliyet göstermektedir (Dursun, 2016: 264). Siyasal devşirme işlevi adı verilen bu süreci gerçekleştiren siyasi partiler, siyasi kadrolara ve liderliklere yönelik yeni bireyler kazandırmaktadır. Bu bakımdan birçok siyasi parti, üyelerini ve siyaset adamlarını birtakım becerilerle gelişimlerini sağlayacak, bilgi ve tecrübe kazanmalarına yönelik eğitim altyapısı ve çalışmaları sunmaktadır (Heywood, 2013: 327).

Siyasal partiler, siyasal katılma olgusunun temel araçlarından biri konumundadır (Teziç, 2014: 403). Siyasal partilerin; toplumun ulusal ve uluslararası sorunlara yönelik dikkatini çekmek, bu konular üzerinde belli bir görüşe ulaşmalarına yardımcı olarak bilinçlenmelerini sağlamak adına topluma eğitim kazandırdığı bilinmektedir. Bu bağlamda siyasi partilerin, farklı toplumsal kesimlerin sorunlarını uzlaşma yoluyla çözme yeteneği kazandırmaktadır. Seçim dönemlerinde seçmenleri harekete geçirerek seçmenin sandık başına gitmesini ve oy kullanmasını teşvik edici işlevleri vardır. Siyasal sosyalleşme olarak da tanımlanan bu işlev siyasal partileri, toplumun siyasal kültürünün geliştirilmesi ve yayılmasında etkili kurumlar haline getirmektedir (Kapani, 2007: 182-183).

### 3.2. Siyasal Partilerin Toplumsal Rollerini

Dünya nüfusunun artmasıyla birlikte toplumların niceliksel yapısının değişmesi, bireylerin siyasal alanla kurduğu ilişkiyi zayıflatmış ve ilişkinin doğrudan olan boyutunu dolaylı kılmıştır. Farklı düşünce, değer ve yaşam anlayışına sahip bireylerden oluşan toplum, bu farklılıkların bir arada

uyumu ve siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel temsil olanaklarının sağlanması zorunluluğunu beraberinde getirmiştir. Siyasi partilerin de farklı kesimler tarafından oluşturulan toplumun parçalanmış yapısının bir sonucu olarak toplumun içinden ortaya çıktığı ve toplumun farklılıklarını yansıtan yapılar olduğu söylenebilir.

Türkçede fıkra veya hizip karşılığında kullanılan parti kelimesi, İngilizce 'party' kelimesinin Türkçeye çevrilmiş halidir. Kelime, etimolojik olarak parça, grup ve taraf anlamlarına gelmektedir (Yayla, 2017: 175). Dolayısıyla siyasi partilerin, toplumsal zeminin parçalı yapısında yaşanan çıkar çatışmalarının yoğunlaştığı ve somutlaştığı, uzmanlaşma taktiklerinin şekillendiği kuruluşlar olduğu söylenebilir (Alkan, 1989: 50). Bu bağlamda; toplumun siyasal alanda temsil edilmesi ve siyasal alanla bağlantı oluşturması bakımından toplumsal sınıflara kimlik kazandırması, bireylerin siyasal sosyalleşme sürecini sağlaması ve farklı sosyal ve ekonomik sınıfların farklı talep ve düşüncelerinin siyasal alana taşınması gibi konularda siyasi partilerin önemli toplumsal rollerinin bulunduğu söylenebilir.

Bireylerin siyasal alana katılımlarının sağlanmasında siyasal katılma durumları etkili olmaktadır. Siyasal katılma durumu, sadece seçim dönemlerindeki faaliyetler olarak değerlendirilmemelidir. Bu bakımdan siyasal katılmanın "basit bir meraktan yoğun bir eyleme kadar uzanan geniş bir tutum ve faaliyet alanı" (Kapani, 2007: 144) olduğu söylenebilir. Bu durum bireylerin siyasal sosyalleşme sürecinde edindikleri siyasal kültürle ilişkilidir.

Bir siyasal sistemde toplumdaki bireylerin siyasal sisteme yönelik inançları, tutumları ve davranış kurallarının tümü siyasal kültürü oluşturmaktadır (Turan, 1977: 33). Siyasal sosyalleşme ise toplumun sahip olduğu siyasal kültürün, değer yargılarının ve davranış kurallarının bireylere aktarımı veya bireylerin bunları çeşitli yollarla algılaması, öğrenmesi ve benimsemesi sürecini ifade etmektedir (Turan, 1977: 47). Bu açıdan siyasal sosyalleşmenin, bireylerin siyasal kültürü edindikleri, kültürel aşılmanın yapıldığı sürecin adı olduğu söylenebilir (Duverger, 2017: 94-96). Bu bağlamda siyasi partilerin, tarihsel süreç içerisinde toplumun değerleri ve inançları çerçevesinde şekillenen siyasal kültürün içerisinde biçimlendiği ve siyasal sosyalleşme sürecinde siyasal kültürün topluma aktarılmasında önemli toplumsal rollerinin olduğu söylenebilir.

Geçmişten günümüze kadar olan süreçte hemen hemen her toplumda toplumun birlikte oluşturduğu ve ürettiği kaynakların ve değerlerin, yine toplumun tüm üyelerine dönük olarak toplumun tamamı tarafından birlikte ve eşit bir şekilde elde edilemediği, adil şekilde dağılımının gerçekleşmediği görülmektedir. Bu durum, toplumsal yapının eşitsiz bir hal almasına ve tabakalaşmasına neden olmaktadır.

Bu bakımdan siyasi partilerin toplumda var olan ekonomik ve sosyal farklılıkların siyasal alanda temsiliyetini sağlaması, toplumdaki çeşitli nedenlerle oluşan farklılaşmanın yarattığı toplumsal ayrışmaları ve ayrışmaların getirdiği eşitsizliklerin çözümünü siyasal alana taşımaktadır.

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) hazırladığı 'Sosyal Adaletin Yeni Bir Evresi' başlıklı 2011 tarihli rapor, gelir



eşitsizliğinin dünya çapında büyük bir sorun olduğunu ortaya koymaktadır. Raporu göre dünya nüfusunun %80'i dünya kaynak zenginliğinin yalnızca %30'una erişebilmektedir. Bu bakımdan toplumsal eşitsizliğin gelir dağılımı üzerinden şekillenmesi küresel bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumsal eşitsizlik bu yönüyle toplumsal sınıf eşitsizliği üzerinden şekillenmekte ve önemli bir sorun haline gelmektedir (Özügurlu, 2015: 3).

Toplumsal tabakalaşma, kişilerin ve dolayısıyla toplumun gelir, zenginlik etnisite, cinsiyet, yaş, statü, din veya diğer karakteristik özellikleri üzerine kurulması, eşitsiz katmanlara ya da tabakalara bölünmesidir (Bilton, vd., 2008: 69). Bu bakımdan, toplumsal tabakalaşmanın karmaşık bir toplumsal ilişkiler ağını içeren ve birbirleriyle çakışan boyutları bulunmaktadır (Aydın, 2018: 255). Dolayısıyla toplumda iç içe ilişkiler yumağı oluşturan siyasi, ekonomik ve sosyal ilişkiler ve bu ilişkiler içinde oluşan farklılaşmalar toplumsal bölünmelere neden olmakta ve bu farklılıklar pekişerek toplumsal tabakalaşmayı meydana getirmektedir.

Karl Marx bu süreci, toplumdaki bireylerin veya grupların iktidar ilişkisi içerisinde üretim araçlarına sahiplik (olması-olamaması) durumu üzerinden değerlendirmekte ve toplumdaki bu mücadele sahasının ortaya çıkardığı bölünmeleri sınıf kavramıyla açıklamaktadır. Sınıflar arasındaki ilişkinin ise sömürü ilişkisi olduğunu belirtmektedir (Giddens, 2008: 346).

Marx, tarihsel materyalizm teorisinde toplumsal sınıfları üretim araçlarıyla olan sahiplik ilişkisi üzerinden tanımlamakta ve toplumları sınıflara ayırmaktadır. Marx'a göre toplumdaki tüm bölünmeler ekonomik temellidir ve özel mülkiyet sahipliği ile ilişkilidir. Toplumsal sınıflar arasındaki ekonomik farklılıklar, Marx'ın da belirttiği üzere bilinç durumunun varlığı halinde ayrı sınıflar haline gelmekte ve toplumun tabakalaşarak sınıf bilinciyle hareket etmesine neden olmaktadır (Ünal, 2011: 29). Bu bağlamda, siyasi partilerin de toplumsal bir bilincin varlığının yansımaları olduğu ve toplumsal yapı içindeki farklı sınıfları ve sınıf gruplarını temsil ettiği söylenebilir.

Benzer şekilde Max Weber'de yaklaşmaktadır. Marx'ın ekonomik koşullar etrafında şekillendirdiği ekonomik temelli yaklaşımını onaylamasıyla birlikte Weber, Marx'tan farklı olarak, toplumsal sınıfların meydana gelişinde yalnızca ekonomik verilerin değil diğer birçok faktörün de etkili olduğunu vurgulamaktadır (Giddens, 2008: 347). Weber bu düşüncesiyle sadece üretim ilişkilerinin değil, aynı zamanda tüketim ilişkileri içinde de çok yönlü olarak şekillenen konumların (mülkiyet, meslek, statü, gelir, otorite) da sınıf oluşumunda etkili olduğu belirtilmektedir (Öngen, 1994: 40).

Weber, toplumsal tabakalaşma da ekonomik faktörlerle birlikte saygınlık ve otorite gibi faktörlere de dikkat çekmektedir. Toplumsal sınıflarda üç farklı toplumsal tabakalaşma şekli olduğuna belirten Weber'e göre, toplumdaki iktisadi farklılıkların sınıfları, iktidar gücüne ilişkin farklılıkların partileri ve saygınlık farklılıklarının da statü tabakalaşmalarına neden olduğunu belirtmektedir (İçli, 2011: 178-179). Bu açıdan siyaseti meşru gücün kullanım alanı ya da kaynakların ve değerlerin dağıtımını şeklinde tanımlamak siyasi konumun tabakalaşmaya yol açacak farklılıkları meydana çıkarması beklenebilir (Sunar,

2010: 9). Dolayısıyla da siyasi partilerin toplumdaki ayrışmaları temsil etmesi bakımından ayrışmalara katkı sağladığı düşünülse de mevcut ayrışmaların ortaya çıkmasına neden olan siyasi ve ekonomik eşitsizlik ve adaletsizlik durumlarının çözülmesinde önemli bir yere sahip olduğu da belirtilmelidir.

Siyasal katılımcılığın ve temsiliyetin sistematik şekilde derinleşiren, yaygınlaştıran ve demokratik yönetimi konsolide eden toplumlarda mevcut ayrışma kaynaklarının etkisi azalmaktadır (Tuncel, 2020: 147). Bu bakımdan siyasi partilerin de toplumdaki mevcut farklılıkların siyasi alana yansımalarının sağlanmasında önemli bir aktör olduğu düşünüldüğü zaman; toplumun farklı kesimlerinin siyasi alanda temsiliyetlerinin ve katılımlarının sağlanmasına aracılık eden siyasi partilerin, toplumdaki farklılıkların varlığının siyasi alanda temsil edilmesiyle kabulünün sağlanmasını gerçekleştirdiği ve toplumdaki mevcut ayrışma alanlarının keskinliğini törpülediği söylenebilir.

Genel olarak siyasi partiler aracılığıyla gerçekleşen siyasi katılma, çeşitli toplum kesimlerine siyasi alanda temsil imkânı sağlaması ve toplumsal zemindeki ayrışmalar nedeniyle ortaya çıkan gerilimleri azaltarak belli bir dengenin ve uzlaşmanın sağlanmasını kolaylaştırmaktadır (Kışlalı, 2003: 220). Bu bağlamda siyasi katılım olanaklarının toplumda artmasının, toplumsal kesimlerin temsiliyetinin siyasi alana yansımalarına katkı sağlayacağı, aksi halde siyasi katılımın sağlanmadığı durumlarda ise temsiliyet krizlerinin ve toplumsal huzursuzlukların oluşacağı söylenebilir. Bu bakımdan siyasi katılımın gerçekleşmesinde siyasi partilerin önemli toplumsal rolleri olduğunu belirtmek gereklidir.

Toplumsal yapı içerisindeki bireylerin veya grupların siyasi alandaki temsiliyetinde en önemli aktörler siyasi partilerdir. Bu bakımdan siyasi partilerin, içinde buldukları ekonomik, sosyal, siyasi ve kültürel çevrelerden bağımsız oldukları düşünülemez (Tuncel, 2015: 169). Dolayısıyla siyasi partiler, buldukları toplumsal yapının sosyal, siyasi ve kültürel özelliklerinden etkilenirken aynı zamanda meydana geldiği toplumsal yapıyı da etkileme kapasitesine sahiptir.

Siyasi partilerin toplumsal zeminde azınlık durumunda olan sınıfların, siyasi alanda temsiliyetlerini gerçekleştirmesi bakımından siyasi alana entegre olmalarını sağlaması, toplumların siyasi yabancılaşmasını önlemektedir. Bu bakımdan zaman içerisinde siyasi, ekonomik ve sosyal birçok nedenden dolayı siyasi alana karşı depolitizasyon sürecine giren toplumsal kesimlerin yeniden siyasi katılımlarının ve politizasyon sürecinin sağlanmasında siyasi partilerin, toplumun siyasi alana yeniden yönelmesini kolaylaştırıcı ve siyasi katılımlarının gerçekleşmesinde etkili rolleri olduğu düşünülebilir. Farklı toplumsal kesimlerin siyasi alana yönelmesi, siyasi ve ekonomik alanlarda mevcut eşitsizlik ve adaletsizlik durumlarının önlenmesinde önemli yere sahiptir.

#### 4. Türkiye'de Siyasi Partilerin Gelir Dağılımına Yönelik Tutumları

Siyasi partiler kuruluş amaçları gereği toplumda dezavantajlı konumda bulunan engelliler, yaşlılar, emekliler, işsizler, kadınlar ve gençlere yönelik olarak sosyal yardımlar ve uygulamalar gerçekleştirilmektedir. Bu

nedenle siyasal alanda toplumsal alanın temsilcisi konumunda olan siyasi partiler, sosyal politikalar geliştirerek toplumsal yapı içerisindeki farklı kesimlerin talep ve beklentilerini karşılamaya yönelik yaklaşımlar sergilemektedirler. Anayasa'nın 68. Maddesi'nde (1982), "...demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurları" olarak yer alan siyasi partiler, tüzük ve programları ile hukuki sınırlar içinde toplumsal düzene katkı sağlamaktadırlar. Bu bakımdan Türkiye'de mevcut gelir dağılımındaki adaletsizliğin meydana getirdiği farkın azaltılması ve dezavantajlı olan kesimlerin yaşam düzeylerinin iyileştirilmesine yönelik olarak gelir dağılımına ilişkin sosyal politikalar geliştiren siyasi partiler içerisinde aşağıdaki partiler seçilmiştir. Aşağıda belirtilen partilerin gelir dağılımında adaletsizliğe yönelik tutum ve yaklaşımları incelenmiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde grubu bulunan 5 parti, mecliste sahip oldukları sandalye sayılarına göre sırasıyla ele alınmış, AK Parti, CHP, HDP, MHP ve İYİ Parti'nin parti programları ve seçim beyannameleri göz önüne alınarak, siyasi partilerin gelir dağılımına ilişkin eğilimleri incelenmeye çalışılmıştır. Bu partilerin, 27. Dönem Milletvekili Genel Seçimleri Sonuçlarına göre parlamentoda grubu bulunan partiler olmalarının yanı sıra aynı zamanda gelir dağılımı konusunda vurguları öne çıkan partilerdir ve çalışmanın sınırlılığı kapsamında ele alınmaktadır.

#### 4.1. Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti)

2002 yılından bu yana iktidarda bulunan AK Parti'nin "eşit vatandaşlık" a dayalı bir şekilde toplumun tüm kesimlerini kapsayıcı politikalara yöneldiği görülmektedir. Bu bakımdan gelir dağılımının iyileştirilmesine yönelik politikalarında "insani" ekonominin merkezine oturtmaya ve "insanın refahını yükseltmeyi" amaçlayan ekonomik yaklaşımlar geliştirmeyi hedeflediği seçim beyannamesinde vurgulanmaktadır (AK Parti, 2002: 70-73). Ekonomide uygulanan politikaların sosyal politikalarda yapılan düzenlemelerle olumlu sonuçlar vermesinin, Gini katsayısına yansıdığı, 2002'de 0,44'lerde olan katsayı, 2005'in sonlarında 0,38'e düştüğü belirtilmektedir (AK Parti, 2007: 30-31). Gelir dağılımında adaletsizliğin giderilmesinde sosyal devlet anlayışıyla gelir dağılımındaki adaletsizliğe ve yoksullukla mücadeleye önem verilmiştir (AK Parti, 2011: 104-105; AK Parti, 2015: 106-107). Bu dönemde sosyal politikalara verilen önemin göstergesi olarak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kurulmuş, sosyal harcamalarda önceki döneme göre 16 kat artış sağlanmıştır. Sosyal yardımların GSYH içindeki payı 2002'de %0,5 iken 2013'te %1.47'ye çıkarılmıştır (Koytak, 2014: 85). Ayrıca gelir dağılımındaki adaletsizliğin giderilmesine yönelik olarak gelir dağılımında adaletsizliğe neden olan vergi oranları üzerinde vergi düzenlemelerinin yapıldığı belirtilmektedir (AK Parti, 2018: 109-110). 2019 yılı verilerine göre ise sosyal güvenlik ve sosyal yardım hizmetleri harcamalarının GSYH içindeki payı %5 olmuştur (T.C. SBB, 2019). Bu açıdan bakıldığında sosyal politikalara verdiği önem ile AK Parti'nin gelir adaletsizliği konusunda hassasiyet ile yaklaştığı söylenebilir.

Devleti, halka hizmet etme aracı olarak gören AK Parti, bütün vatandaşların refahını sağlayacak sosyal politikaları amaçlamaktadır. Bu bağlamda yoksullar, yaşlılar, çocuklar

ve işsizler için özel programlar oluşturmaktadır. İşsizler, fakirler, düşkünler, hastalar, engelliler için sosyal politikalar üretmenin önemini vurgulamaktadır. AK Parti, gelir dağılımında adaleti sağlama hedefine yönelik olarak, bölgeler arası eşitsizliklerin giderilmesi, kamuda mali disiplin oluşturulması, ekonomide istikrarı ve güven ortamını bozucu faaliyetlerin engellenmesi önemsemektedir (AK Parti, 2020). AK Parti anayasadaki "Sosyal Devlet" ilkesi bağlamında sosyal politikalara önem verdiğini, parti ismindeki adalet kavramı ile gelir dağılımı ve sosyal adaleti sağlamayı hedeflediğini beyan etmektedir (AK Parti, 2007: 84). Bu bağlamda parti beyanları ile politikaları arasında tutarlılık vardır. 2002 yılından bu yana sosyal yardım alanındaki kaynak miktarında 24 kat artış yaşanmıştır. 2002'de bu alandaki kaynak miktarı 1,4 milyar TL iken, bu tutar günümüzde 40 milyar TL'yi aşmıştır (TRT Haber, 2019).

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın yayımladığı İnsani Gelişme Endeksi 2019 sıralamasına göre, Türkiye 0.806 endeks değeri ile "Yüksek İnsani Gelişme" sınıfında ve 59. sırada yer almıştır. 2002'de Orta İnsani Gelişmişlik seviyesinde 96. sırada yer alan Türkiye, 2015'de 71. sırada "Yüksek İnsani Gelişme" seviyesine 2019'da ise "Yüksek İnsani Gelişme" sınıfında ve 59. sıraya yükselmiştir (UNDP, 2019). Bu gelişme verisi, insan odaklı ekonomik politikalar geliştirmeyi hedefleyerek gelir dağılımındaki adaletsizliğe çözüm arayan AK Parti'nin, sosyo-ekonomik yaklaşımlarının yansımaları olduğu söylenebilir.

AK Parti programları incelendiğinde gelir dağılımı adaletsizliğine yönelik hedefler arasında öne çıkan başlıklardan biri de sosyal konut projeleridir (AK Parti, 2015: 102). Yoksullar ve dezavantajlı gruplar için sosyal konut projelerine devam edilerek, ilk aşamada 100.000 konut hedefine ulaşılması planlanmıştır. Böylelikle sosyal yardım ile istihdam arasında güçlü köprü kurmak istenmiştir (AK Parti, 2020).

AK Parti gelir dağılımında önemli bir ölçüt olan Gini katsayısı değerinde iyileşme yaşandığını belirtmektedir. Tablo 1'deki verilere göre; 2002 yılında 0,440 seviyesinde olan Gini katsayısı 2018 yılında 0,408 olmuştur. Bu durumu, AK Parti olumlu bir gelişme ve iyileşme olarak ele almaktadır.

#### 4.2. Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)

CHP, önceki dönemlerde mevcut olan istikrarsız, uyumsuz ve güven vermeyen koalisyon hükümetlerinin; yolsuzluk, siyasi kayırmacılık ve rüşvetler nedeniyle işsizlik ve yoksulluğu arttırdığını, bu durumda var olan gelir adaletsizliğini daha fazla tırmandırdığını vurgulamış ve ekonomik programlarla bu sorunların giderileceğini belirtmiştir (CHP, 2002: 13-14).

CHP, "gün ışığında yönetim" ideali ile kamu yönetiminde farklılık hedeflemektedir. Gelir dağılımını bozan ve halkı yoksullaştıran, israfı, yolsuzluğu ve ayrımcılığı yeni yönetim anlayışıyla ortadan kaldırmak istemekte ve geliri hakça paylaşmayı hedeflemektedir (CHP, 2011: 78-79). CHP'nin geçmiş dönemlerde de sosyal politika önerileri olmuştur. Bunlardan belki de en akılda kalıcı olanının "Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu" olduğunu söyleyebiliriz.

CHP, Türkiye’de gelir dağılımının hızla bozulduğunu, yoksulluğun ise giderek derinleştiğini belirtmektedir. Yoksulluk oranının arttığını belirterek, iktidar olmaları halinde bu sorunu hızla çözecekleri konusunda sözler ve vaatler verdiği görülmektedir (CHP, 2011: 50-51).

Türkiye’de farklı sosyal katmanlar arasında sosyal adaleti sağlamak, gelir dağılımındaki eşitsizlikleri, bölgesel kalkınmadaki dengesizlikleri azaltmak, CHP’nin öncelikli hedefleri arasında yer almıştır (CHP, 2015: 14). Bu nedenle, bölgesel kalkınma politikalarına kaynaklık edecek yatırımların sağlanmasına ilişkin düzenlemelerin yapılacağına vurgu yapmıştır (CHP, 2007: 56-57). CHP’nin eşitliğin, başta eğitim, sağlık, sosyal güvenlik ve çalışma yaşamında olmak üzere her alanda, toplumun tüm kesimlerine ulaşmasını hedeflediği söylenebilir (CHP, 2020).

CHP’nin dayanışma anlayışında; dengeli ve hakça gelir dağılımı, herkese sosyal güvenlik hakkı oluşturma, tüm sınıfsızları koruma sağlanması, tüm korunmaya muhtaç olanlara destek verilmesinin önceliklidir (CHP, 2020). CHP’nin vurguladığı diğer ilkeler ise büyüme, sosyal demokrasi, dayanışma, yatırım ve tasarruftur. Ayrıca “Sosyal İşletme Modeli”nin yaygınlaştırılmasını hedeflemektedir. Bu modele göre, çalışanlar kârdan pay almalı, sektörel ve bölgesel güç birlikleri yapılmalı, işletmelerin kurumsal kapasiteleri artırılmalıdır (CHP, 2018).

CHP, gelir dağılımındaki adaletsizliğin ortadan kaldırılmasına yönelik “Koruyucu Sosyal Devlet” politikaları geliştirerek, devletin gelir ve harcama politikalarını yeniden düzenlenmeyi öngörmektedir. Asgari ücret üzerinden alınan tüm vergilerin kaldırılmasını hedeflemektedir. Ayrıca kurumlar vergisinde muafiyet ve istisnaların kaldırılması gerektiği ifade etmektedir. Kayıt dışı ekonomiyle mücadelenin ise önemini vurgulamaktadır (CHP, 2020).

27. dönem seçimlerine göre, ana muhalefet partisi olan CHP, doğal olarak iktidarın en önemli adayı durumundadır. Bu nedenle toplumun önemli bir kesiminin beklentisini karşılayacak, iktidarın yanlış uygulamalarına alternatif çözümler üretebilecek politikalar geliştirmelidir. Bu açıdan bakıldığında CHP’nin vurguları çözüm önerisi olabilmelidir.

#### 4.3. Halkların Demokratik Partisi (HDP)

HDP, eşitlikçi, paylaşımcı, cinsiyet eşitliğini öngören, ekolojik bir “Güvence Ekonomisi” ni hedeflemektedir. Güvence ekonomisi ilk olarak sağlıklı büyümeyi hedeflemektedir. Gelir dağılımındaki adaletsizliğe karşı olarak reel gelir artışı, büyüme oranları ve ücret artışlarının vatandaşa yansıtılacağını belirtmektedir. Bu açıdan kredi kartı borçları, borçlular lehine yapılandırılması ve kredi kartı faiz oranları düşürülmesi yönünde önerilerde bulunmaktadır (HDP, 2015: 18).

HDP, kapitalizm, emek sömürüsü, yolsuzluk, gelir dağılımında eşitsizlik, açlık ve yoksulluk, hakların gaspı, işçi sınıfı ve emekçilerin hakları için mücadele ettiğini ve bunların yerel politikalar ile desteklenmesi gerektiğini beyan etmektedir (HDP, 2020).

#### 4.4. Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)

Milliyetçi Hareket Partisi, parti programlarında adil gelir dağılımını işaret ederek, sosyal dengelerin gözetimini, tüm vatandaşların sosyal devlet anlayışı çerçevesinde hizmet almasını hedeflemektedir. Toplumda milli duyarlılık, dayanışma ve fedakârlık ilkelerinin pekiştirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır (MHP, 2011: 28). MHP bireylerin inanç özgürlüğüne vurgu yaparak, laiklik ilkesini, milli birlik ve bütünlük ile din ve vicdan özgürlüğünün güvencesi olarak görmektedir (MHP, 2009).

MHP, gelir dağılımındaki adaletsizliği gidermek için ekonomide gerçekleşecek onarım ve toparlanma süreciyle ekonomide dengelerin sağlanacağını, ekonomide kurumsal eşgüdümün ekonomiye katkı sağlayacağı ve işsizlik ve yoksulluğu azaltarak vatandaşların refah düzeylerinin arttırılacağını belirtmektedir. İşsizlik ve yoksulluğu azaltmayı, gelir dağılımını adil hale getirmeyi, istihdam yaratılmasını ve sosyal güvenliğin tesisini vurgulamaktadır (MHP, 2011: 63-65).

Ekonomide rekabetin sağlanması ve tekeli oluşumların önlenmesi, istihdamın geliştirilmesi, gelir dağılımındaki eşitsizliklerin giderilmesi, girişimcilerin ekonomiye kazandırılması, sosyal barışın korunması, bölgeler arası eşitsizliklerin giderilmesi ve esnaf ve sanatkâr kesimine yönelik faaliyetleri desteklemektedir (MHP, 2009).

MHP, toplumsal huzur ve barışın meydana getirilmesinde gelir dağılımında dengenin sağlanmasını ve toplumun milli duyarlılığının ve dayanışma kültürünün, bencillik ve vurdumduymazlık karşısında yüceltilmesini ön plana çıkarmaktadır (MHP, 2015: 55). Günümüzde Cumhuriyet İttifakının bir parçası olan ve özellikle 15 Temmuz 2016 hain FETÖ darbe girişimi sonrası iktidar olan AK Parti ile birçok alanda ittifaklarını sürdüren MHP, gelir adaletsizliği ile ilgili iktidara karşı tutum sergilememektedir.

#### 4.5. İYİ Parti

2017’de kurulan ve yaklaşık üç yıldır muhalefette olan İYİ Parti’nin hedefleri arasında özel sektörün teşvik edilmesi, sosyal adalet ilkesinin esas alınması ve toplumda gelirin adil dağılımını sağlayacak şekilde destek ve teşvikler yer almaktadır. Özel mülkiyet, serbest girişim, serbest sözleşme ve çalışan haklarının hukuk kuralları ile korunduğu bir ekonomik yapı hedeflemektedir (İYİ Parti, 2020).

Gelir adaletsizliğine ilişkin olarak düşük gelirli vatandaşlar başta olmak üzere işçi, memur, esnaf ve küçük işletmelerin vergileri yeniden düzenlenmesi ve azaltılması planlanmaktadır. İlk olarak ise asgari ücretlerden alınan her türlü vergi ve kesintinin kaldırılması hedeflenmektedir (İYİ Parti, 2020).

İYİ Parti’nin daha adil bir gelir dağılımı oluşturmak amacıyla gelir adaletsizliğine yönelik vurguladığı konu başlıkları arasında, makroekonomik model hedefleri, sosyo-ekonomik kalkınma, yatırım teşvik sisteminin yenilenmesi ve kalkınma kurumlarının tasarlanması yer almaktadır (İYİ Parti, 2018: 29, 55-56, 108-112).

### 5. Sonuç ve Değerlendirme

Türkiye’de ekonomik büyüme ile beraber elde edilen refah artışının yansımalarının, toplumun tüm üyelerince eşit

dağılmadığı görülmektedir. Paylaşım sorunlarının çözümünde etkin olan hükümetler, dağılımda meydana gelen bu sorunu sosyal yardım programları aracılığıyla toplumun tüm kesimlerine ulaştırma çabası içindedirler. Ancak bu çaba yeterli olamamaktadır.

Siyasi partilerin temsili demokrasilerin vazgeçilmez unsurları olması; toplumun farklı kesimlerini temsil etmesi ve bu kesimlerin taleplerini siyasal alana taşınması gereğinden kaynaklanmaktadır. Toplumsal kesimlerin siyasal alanda temsiliyetlerinin sağlanmasıyla siyasal eşitsizlikleri ortadan kaldırmayı hedefleyen siyasal partiler, gelir dağılımı konusunda yaşanan adaletsizliğin giderilmesine yönelik politikalar geliştirmelidirler. Bu bakımdan siyasal partiler, temsilcisi oldukları toplum kesimleriyle birlikte tüm toplumu yakından ilgilendiren gelir dağılımı adaletsizliğine ilişkin farklı yaklaşımlar ortaya koymalıdır.

Siyasi partilerin taşıdıkları sosyal politika sorumluluğu mevcut gelir dağılımındaki adaletsizliğe çözüm olarak öne sürülmektedir. Sosyal politika uygulamaları ile gelirin yeniden dağıtımının sağlanması ve adaletsizliğin sosyal politikalar aracılığıyla azaltılması ve giderilmesine ilişkin yaklaşımlar sergiledikleri söylenebilir. Ancak günümüzde yaklaşımların daha somut hal alması, politikaların uygulanabilir gerçekçi ve hedefe yönelik olması gerekmektedir. Ayrıca sosyal devlet anlayışının popülist sosyal yardımlar ile karıştırılmaması oldukça önemlidir.

Gelir dağılımındaki adaletsizliğe yönelik söylemlerin ve buna yönelik çalışmalarının ve eğilimlerin tüm siyasal partilerde görülmesi olağan olmakla birlikte özellikle iktidar ve ana muhalefet partileri daha yoğun olarak eğilim göstermektedir. Bu açıdan Türkiye’de ekonomik ve sosyal adaletin sağlanmasını daha çok iki kesimin (muhafazakâr ve sol görüşün) vurguladığını da belirtmek gereklidir. Ayrıca toplumsal yapıyı oluşturan farklı toplumsal kesimlerin tümüne yönelik gerçekleştirilecek ekonomik ve sosyal politikaların, siyasal partilerin oy oranlarına katkısı yadsınamaz bir gerçektir. Siyasal partilerin seçim beyannamelerine bakıldığı zaman, gelir dağılımına ilişkin söylemlerinin bir sonraki genel seçimlerde oy oranlarının artmasıyla birlikte söylemlerinin yumuşadığını ve daha yüzeysel olarak anlatıldığı görülmektedir.

Genel olarak siyasal partilerin programında yer alan ve adil düzeni öngören söylemler, söylem olmaktan öteye gidememekte ve toplumun en önemli sorunlarından biri çözülememektedir. Toplumun beklentisi reel politikalar ve somut öneriler ile gelirde adaletin sağlanması yönündedir. Ancak çözüm önerisi ve sorunları bertaraf edebilecek bir ekonomik düzen, söylemden öteye gidememiş veya kurgulandığı gibi uygulanamamıştır. Toplumun bu denli önemli bir konusu üzerinde, siyasal partilerin sadece seçim dönemlerinde karşı karşıya gelmesi ve karşılıklı ithamlarda bulunması toplumun önemli bir kesimi tarafından kabul görmemektedir. Siyasal partilerin kuruluş amaçlarına uygun olarak toplumsal kabulü en yüksek oranda yakalayarak, gelirde adaleti sağlayacak, somut ve alternatif çözümler sunmaları beklenmektedir. Toplumsal bir görev olarak iktidar ve muhalefetin ortak hareket edeceği bir konu olarak düşünülmektedir. Milletın Meclisinde toplum lehine alınacak millet lehine kararlar toplumsal huzuru ve gelirde adaleti sağlayacak nitelikte olmalıdır.

Türkiye’de önemli bir kesim, sömürü düzeninin araçlarını ortadan kaldıran, daha adil bir gelir dağılımını ön gören, emeğin heba edilmediği, paylaşımcı adil düzeni hedeflemektedir. Bu noktada adil düzeni hedefleyenler, en büyük desteği iktidar partisinde aramakta, muhalefetin de bu konuya siyaset üstü bir anlayışla yaklaşımını beklemektedir. Gelirin adil dağılımı isteniyorsa; her alanda dışa bağımlı olmaktan kurtaran, üretimi ve kapasite kullanımını artıran, emeği hak edene dağıtan bir sistem kurgulanmalıdır. Küresel sömürü düzenine karşı bir alternatif geliştirmek zorunluluğunu unutmamak gerekir.

## Kaynakça

- AK Parti. (2002). AK Parti 2002 Genel Seçimleri Seçim Beyannamesi: <https://www.akparti.org.tr/media/318780/3-kasim-2002-genel-secimleri-secim-beyannamesi-sayfalar.pdf> (25.10.2020).
- AK Parti. (2007). AK Parti 2007 Genel Seçimleri Seçim Beyannamesi: <https://www.akparti.org.tr/media/318777/22-temmuz-2007-genel-secimleri-secim-beyannamesi-sayfalar.pdf> (25.10.2020).
- AK Parti. (2011). AK Parti 2011 Genel Seçimleri Seçim Beyannamesi: <https://www.akparti.org.tr/media/318778/12-haziran-2011-genel-secimleri-secim-beyannamesi-1.pdf> (25.10.2020).
- AK Parti. (2015). AK Parti 7 Haziran Genel Seçimleri Seçim Beyannamesi: <https://www.akparti.org.tr/media/318795/7-haziran-2015-edited.pdf> (25.10.2020).
- AK Parti. (2018). AK Parti 2018 Genel Seçimleri Seçim Beyannamesi: <https://www.akparti.org.tr/media/318779/24-haziran-2018-cumhurbaskanligi-secimleri-ve-genel-secimler-secim-beyannamesi-sayfalar.pdf> (25.10.2020).
- AK Parti. (2018). AK Parti Genel İcraatlar Kitabı: [https://www.akparti.org.tr/media/252915/genel\\_icraat\\_kitabi\\_cift\\_sayfa\\_2018.pdf](https://www.akparti.org.tr/media/252915/genel_icraat_kitabi_cift_sayfa_2018.pdf) (25.10.2020).
- AK Parti. (2020). AK Parti 2023 Siyasi Vizyon: <https://www.akparti.org.tr/parti/2023-siyasi-vizyon/> (25.10.2020).
- AK Parti. (2020). AK Parti, Parti Programı: <https://www.akparti.org.tr/parti/parti-programi/> (25.10.2020).
- Aksu, Ömer A.: Gelir ve Servet Dağılımı, İstanbul Üniversitesi Basımevi, İstanbul, İ.Ü. Yayın No: 3698, Fakülte Yayın No: 539, 1993.
- Aktan, C. C., Vural, İ. Y. (2002a). Gelir Dağılımında Adalet(siz)lik ve Gelir Eşit(siz)liği: Terminoloji, Temel Kavramlar ve Ölçüm Yöntemleri, Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Ed. Coşkun Can Aktan, Ankara, Hak-İş Konfederasyonu Yayını.

- Aktan, C.C. & Vural, İ.Y. (2002b). "Makro Ekonomik Politikalar, Gelir Dağılımı ve Yoksulluk" Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Ed. Coşkun Can Aktan, Ankara, Hak-İş Konfederasyonu Yayını.
- Alkan, T. (1989). Siyasal Bilinç ve Toplumsal Değişim. Ankara: Gündoğan Basım Yayın Dağıtım.
- Anadolu Ajansı (AA), (2020). Erdoğan: Ekonomide ve hukukta yeni dönem... <https://www.aa.com.tr/turkiye/erdogan-ekonomide-ve-hukukta-yeni-bir-reform-donemi-baslatiyoruz/2042717>. (12.12.2020).
- Altuğ, O. (1994). Kayıtdışı Ekonomi, İstanbul: Cem Ofset Matbaacılık.
- Aydın, K. (2012). Türkiye’de Kişisel Gelir Dağılımının Sosyo Ekonomik ve Demografik Belirleyicileri. Çalışma ve Toplum, 1, s. 147-166.
- Aydın, K. (2018). Max Weber, Eşitsizlik ve Toplumsal Tabakalaşma. Journal of Economy Culture and Society (57). s. 245-267.
- Aydın, M. (2016). Gelir Dağılımındaki Adaleti Sağlamada Zekât Müessesesi ve Gini Katsayısı. Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi, (57), s. 55-7.
- Ball, A., & Peters, B. (2007). Çağdaş Siyaset ve Yönetim (1. b.). (N. Uzun, Çev.) İstanbul: Yayın Odası Yayınları.
- Balseven, H. (2017). Refah Devleti ve Gelir Dağılımı: Karşılaştırmalı Bir Analiz. Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, (18-1). s. 87-107.
- Bilton, T., Bonnet, K., & Jones, P. (2008). Sosyoloji (2. b.). (K. İnal, Çev.) Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Boratav, K. (1972). 100 Soruda Gelir Dağılımı. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Bükey, A.M. & Çetin, B.I. (2017). Türkiye’de Gelir Dağılımına Etki Eden Faktörlerin En Küçük Kareler Yöntemi ile Analizi. Maliye Araştırmaları Dergisi. (3-1). s.103-117.
- CHP. (2002). CHP 2002 Genel Seçimleri Seçim Beyannamesi: <https://chp.org.tr/yayinlar/secim-bildirgeleri> (25.10.2020).
- CHP. (2007). CHP 2007 Genel Seçimleri Seçim Beyannamesi: <https://chp.org.tr/yayinlar/secim-bildirgeleri> (25.10.2020).
- CHP. (2011). CHP 2011 Genel Seçimleri Seçim Beyannamesi: <https://chp.org.tr/yayinlar/secim-bildirgeleri> (25.10.2020).
- CHP. (2015). CHP 7 Haziran Genel Seçimleri Seçim Beyannamesi: <https://chp.org.tr/yayinlar/secim-bildirgeleri> (25.10.2020).
- CHP. (2018). CHP 2018 Genel Seçimleri Seçim Beyannamesi: <http://secim2018.chp.org.tr/files/CHP-SecimBildirgesi-2018-icerik.pdf?v=3> (25.10.2020).
- CHP. (2020). CHP Parti Programı: <https://chp.azureedge.net/1d48b01630ef43d9b2edf45d55842cae.pdf> (25.10.2020).
- DPT (Devlet Planlama Teşkilatı) (1963). Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1963-1967. <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan1.pdf> (25.10.2020).
- Dursun, D. (2016). Siyaset Bilimi (8. b.). İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Duverger, M. (2017). Siyaset Sosyolojisi (11. b.). (Ş. Tekeli, Çev.) İstanbul: Varlık Yayınları.
- Erbakan, N. (1991), Tedavi- Adil Düzen, Ankara: Refah Partisi Yayını.
- Giddens, A. (2008). Sosyoloji. İstanbul: Kırmızı Yayınları
- HDP. (2015). HDP 7 Haziran Genel Seçimleri Seçim Beyannamesi: <https://www.hdp.org.tr/tr/secim-arsivi/11963> (25.10.2020).
- HDP. (2020). HDP Parti Programı: <https://www.hdp.org.tr/tr/parti-programi/8> (25.10.2020).
- Heywood, A. (2013). Siyaset (9. b.). (Z. Kopuzlu, Çev.) Ankara: Adres Yayınları.
- Heywood, A. (2018). Siyasetin ve Uluslararası İlişkilerin Temel Kavramları (4. b.). (F. Bakırcı, Çev.) Ankara: BB101 Yayınları.
- İşığışık, Ö. (2007). Ücret Teorisi, Politikası, Yönetimi, Sistemleri, Bursa: Marmara Yayınları.
- İçli, G. (2011). Sosyolojiye Giriş. (5.baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- İYİ Parti. (2018). İYİ Parti Seçim Beyannamesi: [https://iyiparti.org.tr/assets/pdf/secim\\_beyani.pdf](https://iyiparti.org.tr/assets/pdf/secim_beyani.pdf) (25.10.2020).
- İYİ Parti. (2020). İYİ Parti Parti Programı: [https://iyiparti.org.tr/Assets/pdf/iyi\\_parti\\_programi.pdf](https://iyiparti.org.tr/Assets/pdf/iyi_parti_programi.pdf) (25.10.2020).
- Kakwani, N.C. (1977), "Applications of Lorenz Curves in Economic Analysis", *Econometrica*, 45 (3), s. 719-728.
- Kapani, M. (2007). Politika Bilimine Giriş (19. b.). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Kışlalı, A. (2000). Siyaset Bilimi (8. b.). Ankara: İmge Kitabevi.
- Kışlalı, A. (2003). Siyasal Sistemler, Siyasal Çatışma ve Uzlaşma (6. b.). Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Koytak, A. (2014). Türkiye’de Sosyal Yardım ve Sosyal Politikadaki Dönüşüm: AK Parti Modeli. Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi, 3(5), s. 70-89.
- Lorenz, M. Otto. (1905). "Methods of measuring the concentration of wealth", *Publications of the American Statistical Association*, Vol. 9, s. 209-219.
- Marx, K. (1979). Ekonomi Politigin Eleştirisine Katkı (4. b.). (Çev: Sevim Belli). Ankara: Sol Yayınları.
- Marx, K. (2003). Kapital 1. Cilt (3. b.). (Çev: Alaattin Bilgi). Ankara: Eriş Yayınları.
- MHP. (2009). MHP Parti Programı: [https://www.mhp.org.tr/usr\\_img/\\_mhp2007/kitaplar/mhp\\_parti\\_programi\\_2009\\_opt.pdf](https://www.mhp.org.tr/usr_img/_mhp2007/kitaplar/mhp_parti_programi_2009_opt.pdf) (2.11.2020).

- MHP. (2011). MHP 2011 Genel Seçim Beyannamesi: [https://www.mhp.org.tr/htmldocs/mhp/beyanname/mhp/mhp\\_beyannamesi.html](https://www.mhp.org.tr/htmldocs/mhp/beyanname/mhp/mhp_beyannamesi.html) (2.11.2020).
- MHP. (2015). MHP 1 Kasım 2015 Genel Seçim Beyannamesi: [https://www.mhp.org.tr/htmldocs/mhp/beyanname/mhp/mhp\\_beyannamesi.html](https://www.mhp.org.tr/htmldocs/mhp/beyanname/mhp/mhp_beyannamesi.html) (2.11.2020).
- Özguçlulu, M. (2015) "Toplumsal Eşitsizlikler: Kuramsal Kapsam ve Metodolojik Yaklaşımlar" Toplumsal Tabakalaşma ve Eşitsizlikler, (4.baskı). Ed. Mehmet C. Ecevit, Fatime Güneş. Ankara. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Öngün, T. (1994). Prometheus'un Sönmeyen Ateşi-Günümüzde İşçi Sınıfı. (1. Baskı). İstanbul: Can Sanat Yayınları.
- Öz, S. (2019). Gelir Dağılımında Gını Katsayısı Ve P80/P20 Oranı Arasındaki İlişkiler: 2000-2016 Dönemi Türkiye Örneği. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Yıl:18 Sayı:35 Bahar 2019/1 s.587-605.
- Pehlivan, M. S., Coşkun, S. (2009). Gelir Dağılımı Eşitsizliğine Devletin Müdahale Araçları: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Örneği. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü.
- Ray, D. (1997). Development Economics, Princeton University Press.
- Refah Partisi. (1985). RP Parti Tüzüğü. Ankara: TBMM Kütüphanesi.
- Ricardo, D. (2008). Siyasal İktisadın ve Vergilendirmenin İlkeleri. (1. B.) (Çev: Barış Zeren). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Roskin, M., Cord, R., Medeiros, J., & Jones, W. (2015). Siyaset Bilimi (2. b.). (A. Yayla, Çev.) Ankara: Adres Yayınları.
- Saadet Partisi, 2018. Türkiye Vizyonu. <https://saadet.org.tr/upload/file/pdf/> (12.12.2020).
- Saadet Partisi. (2019). Saadet Partisi Parti Programı: [http://saadet.org.tr/wp-content/uploads/2019/12/SAADET\\_Parti\\_Program%C4%B1\\_2019.pdf](http://saadet.org.tr/wp-content/uploads/2019/12/SAADET_Parti_Program%C4%B1_2019.pdf) (2.11.2020).
- Sartori, G. (1996). Demokrasi Teorisine Geri Dönüş. (T. Karamustafaoğlu, & M. Turhan, Çev.) Ankara: Yetkin Yayınları.
- Smith, A. (2016). Milletlerin Zenginliği (11. B.). (Çev: Haldun Derin). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Sönmez, M. (2001). Gelir Uçurumu. İstanbul: Om Yayınevi.
- Sunar, L. (2010). Sosyal Tabakalaşma. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- T.C. SBB (Strateji ve Bütçe Başkanlığı). (2019). 2019 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Gerçekleşmeleri ve Beklentiler Raporu. <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/02/MerkeziYonetimButceGerceklesmeleriveBeklentilerRaporu2019.pdf> (12.12.2020).
- T.C. SBB (Strateji Ve Bütçe Başkanlığı). (2020a). Kalkınma Planları. <https://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/> (12.12.2020).
- T.C. SBB (Strateji ve Bütçe Başkanlığı). (2020b). Sosyal Koruma ve Gelir Dağılımı Göstergeleri <https://www.sbb.gov.tr/Sosyal-Koruma-Ve-Gelir-Dagilimi-Gostergeleri>. (12.12.2020).
- Teziç, E. (2014). Anayasa Hukuku (17. b.). İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Tuncel, G. (2015). Siyasal Partiler. A. Karadağ (Edt.) içinde, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Türkiye'de Siyasal Hayat (2. b., s. 169-250). İstanbul: Bilsam Yayınları.
- Tuncel, G. (2020). Siyasal Ayrışma (1. b.). Malatya: Bilsam Yayınları.
- Tuncel, G ve Yılmaz, H. (2017). Türkiye'de Devlet (!) Toplum Gerilimini Azaltıcı Bir Aktör: Milli Görüş. Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi, 7 (1), s. 151-182.
- Turan, İ. (1977). Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları.
- TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) (2020). Gelir Ve Yaşam Koşulları Araştırması Sonuçları 2019, <https://tuikweb.tuik.gov.tr/PrehaberBultenleri.Do?id=33821>. (12.12.2020).
- TÜİK (2020). Türkiye İstatistik Kurumu: <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=65&locale=tr> (12.12.2020).
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. (1982). <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf> (30.01.2021).
- Türköne, M. (2012). Siyaset. İstanbul: Etkileşim Yayınları.
- TRT Haber, (2019). Bakan Selçuk: Sosyal yardım bütçesini 17 yılda 21 kat artırdık. <https://www.trthaber.com/haber/ekonomi/bakan-selcuk-sosyal-yardim-butcesini-17-yilda-21-kat-artirdik-407016.html> (12.12.2020).
- UNDP (United Nations Development Programme) (2019). İnsani Gelişme Raporu 2019. [https://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/library/human\\_development/hdr2019.html](https://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/library/human_development/hdr2019.html) (12.12.2020).
- Ülgener, S. F. (1991), Mili Gelir, İstihdam ve İktisadi Büyüme, 7. Baskı, Der Yayınları: İstanbul
- Ünal, A. Z. (2011). Toplumda Tabakalaşma ve Hareketlilik. Ankara: Birleşik Yayınevi.
- Ünsal, E. M. (2007). Mikro İktisat (7. Baskı) Ankara: İmaj Yayıncılık.
- Yayla, A. (2017). Siyaset Bilimi (5. b.). Ankara: Adres Yayınları.
- Yılmaz, H. (2020). Türkiye'de Yatırım Teşvik Sisteminin Tarihçesi. Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi (AKAD), 12 (23), s. 431-441.



### Extended Abstract

In the study, addressing the approaches of political parties with party groups in the Parliament (AK Party, CHP, HDP, MHP ve İYİ Party) according to the results of the 27th Term Deputy General Elections of 2018 regarding income distribution constitutes the limitation of the study. Also in the study, the qualitative research method, which is among the scientific research methods, was selected and a case study was conducted in the study, the election declarations of political parties, party programs and by-laws were examined, literature was searched and books, articles, journals and internet resources were used.

In representative democracies, the representation bond of the society regarding the political administration has been tried to be provided with political candidates and political parties. Political parties are organized structures that ensure the reflection of the demands, wishes and opinions of different people or groups on the social ground to the political sphere, the protection of the interests of different people or groups in the society in the process of distribution of resources and values work for the realization of these processes within legal and democratic boundaries, seeking or partnering with political power. The heterogeneous structure of the social structure that is far from homogeneity, the existence of differences and diversities in the social structure, especially in the distribution of economic resources and values, make it necessary to ensure their political representation and this representation is provided within the democratic system through political parties. In this way, it can be thought that political parties are complementary to a process caused by political, economic and socio-cultural separations in society and preventing inequalities in distribution. So that, it can be thought that political parties are complementary to a process caused by political, economic and socio-cultural separations in society and preventing inequalities in distribution. Therefore, it can be said that the struggle of political parties to rule or to be ruled is a result of the reflection of the social stratification process created by the factionalization in society and the economic and social differences arising from the heterogeneous structure of the society.

The democracy model, in which the sovereignty of the people is used through representation, has come to the fore as the generally accepted management style in the modern period. Political parties have been recognized as one of the essential elements of representative democracy. The economic approaches of political parties which have a great impact on decision-making (legislative), implementation (execution) and controlling the government (opposition) processes, have an important place in shaping the economic relations in the country. But the shaping of economic relations is largely based on ownership, production and distribution processes.

There are some criteria used by political parties in their efforts for the fair distribution of income. Accordingly, political parties develop policies by detecting differences based on these criteria. The distribution of income is measured by Gini coefficient, Lorenz curve, percentage shares analysis, Atkinson coefficient, Pareto coefficient and some other level calculation methods. On the other hand Turkey Statistical Institute (TSI) examines issues such as consumption revenue, budget by sharing data in micro- and macro-scale. On the basis of the investigations, statistical data on income is divided into five equal parts (20%) and five separate classes. Thus, five equal parts consist of upper, upper-middle, middle, lower-middle and lower income groups.

Each of the reasons leading to income inequality affects society negatively and the society cannot find a solution to this problem that is getting deeper. In societies where income inequality occurs and in cases where income equality is not provided, social, political and economic problems are experienced and the consequences of these problems can be very severe for countries.

Some tools used by the political powers in income distribution are effective in the distribution of income in the country on the one hand, and cause the formation and shaping of the poor and rich classes on the other. These tools makes the fair distribution of income impossible and gradually widen the rich-poor difference. The policies of the

governments regarding the concepts of economic importance determine the economic conjuncture of the period.

Comprehensive and temporary methods can be applied in order to prevent injustice in income distribution. Comprehensive and temporary methods can be applied in order to prevent injustice in income distribution. Among the comprehensive methods, methods that can offer an alternative to the current economic system can be developed. Temporary methods, on the other hand, are the methods offered to struggle with methods and tools within the system in order to produce short-term solutions. All of these can be the methods developed to ensure justice in the short and long term in income distribution.

One of the most fundamental task of the politicians in Turkey has been providing economic and social rights. However, it is a fact that it can be with a systematic plan and program to ensure justice in income. It can not a solution to prioritize the economy in development plans, to state that class differences in society should be reduced, and to include injustice in income with a few sentences in party programs and election statements. In the 21st century, the changing world system requires structural transformation programs and a systematic economic order to ensure justice in income. In this context, President of the Republic of Turkey Recep Tayyip Erdogan's draw attention to the emphasis will initiate a new era in law and economy order are increasing expectations about justice system.

It is seen that the resources and values created and produced by the society in almost every society from the past to the present day cannot be obtained together and equally by the whole society towards all members of the society, and their fair distribution is not realized. This situation causes the social structure to become unequal and stratified.

In Turkey political parties because of the their organizational goals carried out people with disabilities in disadvantaged position in society, the elderly, pensioners, the unemployed, social assistance for women and young people. For this reason, political parties, which are the representatives of the social sphere in the political field, adopt approaches to meet the demands and expectations of different segments of the social structure by developing social policies. Political parties, which are included in Article 68 of the Constitution (1982) as "... *indispensable elements of democratic political life*", contribute to the social order within the legal boundaries with their statutes and programs.

In general, the discourses included in the programs of political parties and foreseeing a fair order cannot go beyond being rhetoric and one of the most important problems of the society cannot be solved. The expectation of the society is to ensure justice in income through real policies and concrete proposals. However, an economic order that could eliminate the solution proposal and problems could not go beyond rhetoric or implemented as it was designed. The fact that political parties confront each other and make mutual accusations on such an important issue of society at only when the elections will be made is not accepted by a significant part of the society. Political parties are expected to offer concrete and alternative solutions that will ensure justice in income by achieving the highest level of social acceptance in line with their foundation purposes. As a social task, it is considered as an issue where the government and the opposition will act together. Decisions in favor of the nation to be taken in the parliament should be of a nature that will ensure social peace and justice in income.

An important part of Turkey, which eliminates the tools of the system of exploitation, predicting a more equitable distribution of income, as the labor wasted, sharing the aims of a just order. At this point, those who aim for a fair order seek the greatest support from the ruling party, and expect the opposition to approach this issue with a supra-political approach. If a fair distribution of income is desired, a system that saves from being externally dependent in every field, increases production and capacity utilization, and distributes labor to the deservers should be created. It should not be forgotten that it is imperative to develop an alternative to the global system of exploitation.